

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

Lenka Bartoníčková

Směnka jako zajišťovací instrument

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Vít Horáček, Ph.D.

Katedra obchodního práva

Datum uzavření rukopisu: 13. března 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 13. března 2014

.....
Lenka Bartoníčková

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala JUDr. Vítu Horáčkovi, Ph.D. za odborné vedení, rady během konzultací a vstřícný přístup. Také bych chtěla poděkovat své rodině, která mi byla nejen při psaní této diplomové práce, ale i po celou dobu studia velkou oporou.

Obsah

Úvod	1
1. Obecně k zajišťovacím instrumentům	2
1.1 Vliv rekonstrukce soukromého práva na závazkové právo s důrazem na zajišťovací instrumenty	2
1.2 Povaha a funkce zajišťovacích instrumentů	4
1.3 Směnka jako specifický druh zajišťovacího instrumentu	5
2. Směnka a její funkce	9
2.1 Uhrazovací a zajišťovací funkce směnky	9
2.2 Smlouva o zajištění směnkou	11
3. Směnka jako cenný papír	15
3.1 Definice a podstata směnky jakožto cenného papíru	15
3.2 Směnka z hlediska klasifikace cenných papírů	16
3.3 Zatřídění směnky jako cenného papíru z hlediska převoditelnosti	19
3.4 Směnka jako cenný papír abstraktní	20
4. Náležitosti směnky a její druhy	22
4.1 Náležitosti směnky	22
4.2 Druhy směnek	24
4.3 Blankosměnka	26
4.3.1 Smlouva o vyplnění blankosměnky	28
5. Předmět a rozsah zajištění zajišťovací směnkou	32
6. Směnečné rukojemství	35
7. Využití zajišťovací směnky	38
7.1 Uplatnění zajišťovací směnky	39
7.1.1 Splatnost směnečné pohledávky	42
7.1.2 Prezentace zajišťovací směnky a její protestace	43
7.1.3 Vyplnění zajišťovací blankosměnky	47
7.1.4 Promlčení nároku ze zajišťovací směnky	49
7.2 Prodej zajišťovací směnky a její osamostatnění	50
8. Uplatnění směnečné pohledávky u obecného soudu a rozhodčího soudu	54
Závěr	57

Seznam zkratek	58
Seznam použité literatury a pramenů	59
Resumé	64
Abstract.....	65
Klíčová slova a název práce v anglickém jazyce	66

Úvod

Hlavním cílem této diplomové práce je za pomoci odborné literatury a relevantní judikatury vymežit pojem a podstatu směnky jakožto instrumentu zajišťovacího. Klíčovým bodem je rovněž analýza řádného využití zajišťovací směnky v praxi, včetně postžení právních aspektů s tím spojených. S ohledem na krátkou dobu účinnosti rozsáhlé rekodifikace soukromého práva jsem také vnímala potřebu promítnout její vliv na právní úpravu směnky, a to v širších souvislostech závazkového práva.

Systematicky je práce členěna do osmi kapitol. Cílem kapitoly 1 je zmínit vliv rekodifikace soukromého práva, spojené především s účinností zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „občanský zákoník“ nebo „ObčZ“), na právo závazkové s důrazem na zajišťovací instrumenty. Tato kapitola si rovněž klade za cíl blíže poukázat na střet zajišťovacích imperativů s imperativy směnečnými v případě, že je k zajištění pohledávky použita směnka.

Navazující kapitola 2 si klade za úkol vymežit směnku z hlediska jejích funkcí se zaměřením především na funkci zajišťovací. Cílem kapitoly 3 je definovat pojem směnky a objasnit, proč je směnka cenným papírem. Tato kapitola si dále vytyčuje cíl klasifikovat směnku z různých teoretických hledisek práva cenných papírů.

Kapitola 4 si klade za cíl uvést nástin zákonných náležitostí směnky, představit jednotlivé druhy směnek z hlediska jejich zajišťovacího charakteru a v neposlední řadě podrobněji analyzovat právní institut blankosměnky. Následující kapitoly mají za cíl postihnout vybrané otázky související se zajišťovací směnkou. Zatímco kapitola 5 se zaměřuje na výklad týkající se zajišťované pohledávky a její výše, navazující kapitola 6 si klade za cíl poukázat na specifický druh ručení formou směnečného rukojemství.

Úkolem kapitoly 7 je objasnit dopady zajišťovacího charakteru směnky ve fázi její realizace. Cílem této kapitoly je věnovat se zejména uplatnění zajišťovací směnky vůči směnečnému dlužníkovi, avšak jejím úkolem je také předložit úvahu o možném osamostatnění zajišťovací směnky.

Ačkoliv je téma práce zaměřeno v zásadě na hmotněprávní otázky zajišťovací směnky, kapitola 8 si klade ambice uvést stručný nástin dalšího postupu směnečného věřitele po neúspěšném uplatnění zajišťovací směnky v rovině práva procesního.

1. Obecně k zajišťovacím instrumentům

1.1 Vliv rekodifikace soukromého práva na závazkové právo s důrazem na zajišťovací instrumenty

Není divu, že se rekodifikace soukromého práva, účinná v českém právním řádu od 1. 1. 2014, významným způsobem dotkla i závazkové právo, jelikož do účinnosti rekodifikace byla tato oblast práva silně dezintegrovaná, a to v rámci celého právního systému.¹ Do té doby přetrvávající stav, kdy vedle sebe koexistovalo závazkové právo občanské, spotřebitelské, obchodní, rodinné, pojistné, právo týkající se nájmu a podnájmu nebytových prostor, právo spojené s bytovým spoluvlastnictvím a další, byl dle mého názoru nepraktický a do jisté míry ohrožoval i princip materiální publicity právních předpisů, a tím i princip právní jistoty účastníků závazkových právních vztahů.

Občanským zákoníkem byl vytvořen jednotný rámec závazkových vztahů, do něž napříště náleží takřka všechny smluvní i deliktní závazkové právní vztahy bez ohledu na to, zda se jedná o právní vztahy obchodní, vztahy neobchodního rázu nebo např. vztahy spotřebního práva.

Díky rekodifikaci tak náleží problematika závazkového práva téměř výhradně právu občanskému, přičemž jeden z největších přelomů v českém závazkovém právu je právě výše zmiňované odstranění přetrvávajícího dualismu závazkových vztahů občanských a obchodních.

Do jednotného systému závazkových vztahů přesto nebyly zahrnuty všechny závazkové právní vztahy. Samostatnou právní úpravou zůstalo například pracovní právo, kolizní právní normy mezinárodního soukromého práva a také právní úprava směnek a šeků.

Když uvážím, že se rekodifikace v tomto ohledu téměř nedotkla problematiky směnečného práva, může se jistě jevit jako nadbytečné zmiňovat se v této práci o rekodifikaci závazkového práva. Je však třeba si uvědomit, že tato práce se zabývá směnkou představující v právním vztahu účastníků instrument zajišťovací. Považuji

---

¹ Srov. Eliáš, K. a kol.: Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vydání, Ostrava: Sagit, 2012, s. 7.

proto za nezbytné zde právní změny, které rekodifikace soukromého práva přinesla závazkovému právu, a to zvláště v otázkách zajištění závazkových vztahů, alespoň krátce zmínit.

Hned ve svých úvodních ustanoveních zakotvuje občanský zákoník hlavní zásady, na kterých stojí celé občanské právo.² V této souvislosti stojí za zmínku především posílení zásady smluvní autonomie, jenž je patrné v celém zákoníku. Zároveň je zde také výslovně uvedena zásada *pacta sunt servanda*, jejíž výslovné vyjádření v předchozím zákoníku chybělo, byť tato zásada byla bezpochyby mezi základní občanskoprávní principy řazena doktrínou.

Na obou zmíněných principech stojí zajišťovací směnka velkou měrou. Již jen samotný zajišťovací účel směnky je dán ujednáním stran stojícím mimo směnku samotnou. A mohou existovat i další související ujednání spojená s institutem zajišťovací směnky, týkající se například jejího využití.

Co se týče otázky zajišťování závazkových vztahů, rozlišuje rekodifikovaný ObčZ oproti předchozí právní úpravě právní instituty zajištění dluhu a právní instituty utvrzení dluhu. Právní instrumenty označené hlavičkou „zajištění dluhů“ mají za úkol zajistit, aby věřitel zajišťované pohledávky po její dospělosti dosáhl s větší jistotou požadovaného plnění. Mezi ně patří zástava, ručení, finanční záruka³, zajišťovací převod práva a dohoda o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů, tedy právní instrumenty nikoli neznámé, jelikož tyto instituty existovaly ve více či méně pozměněné verzi i ve starší právní úpravě.

Smluvní pokuta a institut uznání dluhu jsou – ač stejně jako výše zmíněné instrumenty řazené doposud mezi „zajištění závazků“ dle předchozí právní úpravy – nově zařazeny mezi instituty sloužící k utvrzení dluhů, tj. instituty, které hospodářsky

---

² Výčet těchto zásad je koncipován jako demonstrativní. Eliáš k tomuto zdůrazňuje, že „není v moci zákona kodifikovat všechny obecné právní zásady, a vystřihává se rizika svádět praxi k mylnému pojetí, že za závazkové právní zásady zákoník uznává jen ty, na které pamatuje jejich výslovným pojmenováním. Z toho důvodu se v posledním odstavci tohoto ustanovení podtrhává, že soukromé právo pramení také z dalších obecně uznávaných zásad práva a spravedlnosti.“ Eliáš, K. a kol., op. cit. sub. 1, s. 65-66.

³ Právní institut finanční záruky je téměř shodný s pojmem „bankovní záruka“ používaným předešlou právní úpravou zajišťovacích instrumentů obchodních závazkových vztahů. Zákonodárce do budoucna cítil potřebu vyjádřit skutečnost, že tato speciální záruka nemusí být poskytována pouze bankami či spořitelními a úvěrními družstvy, ale také jinými výstavci. Srov. Eliáš, K. a kol., op. cit. sub. 1, s. 795.

pohledávku věřitele nezajišťují, přesto jsou však pro věřitele přínosem. Institut uznání dluhu má (spíše než zajišťovací) jakousi funkci kvazi důkazní, jelikož zakládá právní domněnku o existenci dluhu, sjednání sankce v podobě smluvní pokuty naproti tomu více motivuje dlužníka ke splnění dluhu.⁴

V obecnějším smyslu nabízí v souladu s dosavadní právní úpravou občanský zákoník i další právní instituty, které lze použít pro zajištění dluhu. Jde např. o výhradu vlastnického práva, zástavní právo, postoupení pohledávky, zadržovací právo a další.

I mezi novými a staronovými právními instituty rekonstruovaného občanského práva absentuje, totožně jako tomu bylo doposud, jakákoli zmínka o tom, že by mezi zajišťovací instrumenty či instrumenty dluh utvrzující náležela zajišťovací směnka.

1.2 Povaha a funkce zajišťovacích instrumentů

Účelem instrumentů sloužících k zajištění pohledávek je posílení právního postavení věřitele z této pohledávky. Pokud právní vztah existuje z toho důvodu, aby zvýšil právní jistotu věřitele a snížil rizika spojená s návratností dotyčné pohledávky, samo o sobě to implikuje, že jeho podstata je akcesorická.

Akcesorický právní vztah je pouhým vedlejším vtahem, o kterém s určitými výjimkami (např. v případě finanční záruky) platí, že je závislý na osudu právního vztahu, k němuž se váže zajišťovaná pohledávka. Tento základní vztah může existovat z různých ekonomických důvodů a může mít podobu upravenou objektivním právem či podobu inominátního závazkového právního vztahu. Zajišťovací vztah však, a to ať již je řeč o jakémkoli zajišťovacím instrumentu, svou existenci právě o tento primární právní vztah opírá, přičemž zajištění tohoto hlavního právního vztahu je jeho kauzou.

Je-li řeč o zajišťovacích instrumentech, je nutno zmínit také subsidiaritu jejich uplatnění. Řádně by věřitel měl přistoupit k uplatnění zajišťovacího instrumentu až sekundárně, tedy až v případě, že primární, zajišťovaný právní vztah k uspokojení jeho splatné pohledávky nevedl. Tuto vlastnost zajišťovacích instrumentů, podobně jako výše zmíněnou akcesoritu zajišťovacích vztahů, je nezbytné zmínit, poněvadž jsou

---

⁴ Srov. Eliáš, K. a kol., op. cit. sub. 1, s. 790.

v případě zajišťovací směnky, tedy směnky použité jako zajišťovací instrument, poněkud zpochybněny. Více o tom pojednává podkapitola 1.3 této práce.

Zajišťovací právní prostředky, které objektivní právo nabízí, plní především dvě funkce. Vedle již výše zmíněné funkce zajišťovací, která slouží k motivaci dlužníka poskytnout plnění ze závazkového vztahu řádně a včas, plní zajišťovací instrumenty často také funkci uhrazovací, která věřiteli přináší výhodu v možnosti uspokojit svou dospělou pohledávku určitým předem stanoveným způsobem v případě, že by tak neučinil dlužník sám.⁵

Je zajímavou paralelou, že směnka (o jejíchž funkcích bude více pojednáno níže) může plnit zásadně tytéž funkce jako jakýkoli jiný, obecný zajišťovací instrument a přesto se tyto funkce zcela nepřekrývají. Zatímco zajišťovací funkci mají směnka a obecný zajišťovací instrument společnou, ve funkci uhrazovací se poměrně významně liší. Uhrazovací funkce směnky nemá zajišťovací podtext, který je jasně patrný u obecných zajišťovacích instrumentů. Zajišťovací instrument, plní-li uhrazovací funkci, má stále za úkol především zajištění požadovaného plnění. Jedná se o to, aby věřitel uspokojení své platné a dospělé pohledávky dosáhl, ať již přímo či nepřímo. V případě uhrazovací funkce směnky jde o jednoduchý finanční tok bez nutnosti přítomnosti další (byť skryté) funkce, kterou by směnka plnila.

1.3 Směnka jako specifický druh zajišťovacího instrumentu

„S pojmem zajišťovací směnka se setkáváme v obchodních a právních vztazích, slyšíme jej u soudů, čteme o něm v judikatuře a užívá jej směnečná teorie. Právní úpravě je ale tento pojem cizí.“⁶ Absence výslovné právní úpravy zajišťovací směnky vyústila v použití obecné právní úpravy směnek i na tyto specifické směnky. Z ujednání o zajišťovacím charakteru těchto směnek však vyplývají určité odlišnosti, podporované rozhodovací činností soudů.

Obecnou právní úpravu směnek obsahuje zákon č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů (dále „ZSŠ“). I když je tento zákon platný

---

⁵ Srov. Holeyšovský, M.: Zástavní právo, ručení, bankovní záruka a ostatní zajišťovací prostředky v podnikatelské, bankovní a právní praxi. Praha: Newsletter, 1994, s. 9.

⁶ Chalupa, R.: Zajišťovací směnka. Praha: Linde, 2009, s. 52.

a účinný bez rozsáhlejších novel již více než šedesát let, na významu bezesporu získal až po roce 1989, kdy se najednou plně otevřel svět podnikání, dosud svázaný pouty totalitního režimu a byly zpřístupněny nové trhy, což znamenalo nástup nových podnikatelských subjektů. V této době také nabyl účinnosti (dnes již neplatný) zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, který nahradil dosavadní zákon č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník. Rozmach podnikání vedl k větší frekvenci používání směnek, k čemuž přispěla i skutečnost, že zkrácené směnečné řízení umožňovalo velmi rychle získat exekuční titul, a proto směnky v právní praxi začaly nabývat na významu.

Závazkové právní vztahy, které byly uzavírány, byly zajišťovány smluvními stranami klasickými způsoby, které právní řád k zajištění poskytoval. Právní praxe je však nápaditá a často dochází k aplikaci právních instrumentů i odlišným způsobem, než jak to původně předpokládal zákonodárce. Právě právní praxí se některé právní instrumenty původně nezajišťovacího charakteru vyvinuly ve specifické druhy zajišťovacích instrumentů, mezi něž patří mj. právě použití směnky k zajištění pohledávky.

Směnka je právní instrument, který je z právního hlediska zásadně nástrojem platebním a není v právní teorii řazen mezi nástroje zajišťovací. Právní praxí se ale nevyvinulo pouze zajištění směnečné. Zajišťovací charakter získaly právní praxí i další právní instituty. Jedná se například o otevření akreditivu ve prospěch věřitele, zajištění šekové nebo smluvní ujednání o tom, že k přechodu vlastnického práva dojde teprve až úplným zaplacením kupní ceny.⁷

Zajišťovací právní prostředky slouží k posílení právní jistoty věřitele, a to většinou prostřednictvím rozšíření počtu dlužníků, proti nimž věřitel může svou pohledávku uplatnit, nebo prostřednictvím věcně právního nároku k určité konkrétní věci, z jejíhož prodeje může věřitel svou pohledávku uspokojit.

Směnka může v právním styku vystupovat ve funkci zajišťovacího instrumentu, zmíněné výhody však zásadně věřiteli garantovat nemůže. Nabízí se zde otázka, proč je tedy směnka používána jako zajišťovací instrument, nenabízí-li výhody charakteristické pro obecné zajišťovací instrumenty. Je to ze stejného důvodu, z jakého je v praxi používána s oblibou i v případech své uhrazovací funkce. Vymáhání pohledávky je v případě směnečného závazkového vztahu snadnější a rychlejší než u pohledávek

---

⁷ Srov. Holešovský, M., op. cit. sub. 5, s. 7.

obecných, mimosměnečných⁸, nehledě na výhody obratu důkazního břemene spojeného s nesporností směňky.

Nahlížíme-li na směňku z hlediska jejího použití jako zajišťovacího instrumentu, je třeba si uvědomit určité odlišnosti, vyplývající z nezávislé povahy směnečných závazkových vztahů. Směňka je typicky abstraktní cenný papír, avšak je-li emitována za účelem zajištění určité (obecné) pohledávky, nemůže být tato abstraktnost stoprocentní. Abstraktní povaha směňky se v případě použití směňky za účelem zajištění pohledávky střetává s akcesoritou, vlastností typickou, jak již bylo řečeno, pro zajišťovací právní prostředky.

Vítězem této bitvy o nezávislost musí zákonitě být abstraktnost. Zatímco abstraktnost je charakteristika směnce vlastní, akcesorickou povahu by směňka měla získat svým specifickým použitím. Povaha použitého právního instrumentu tedy převáží nad charakteristikou získanou díky svému účelovému použití. Neznamena to však, že by zajišťovací směňka neoplývala akcesoritou vůbec, avšak tato akcesorita je modifikována. Pokud například dojde k zániku zajištěné pohledávky, zajišťovací směňka automaticky nezaniká s ní, jak je charakteristické pro zajišťovací právní instrumenty. Přesto ale zajišťovací směňka akcesoritu pocítí, jelikož dlužníkovi ze zajišťovací směňky díky zániku zajištěné pohledávky svědčí kauzální námitka relativní povahy. Může totiž namítat, že jelikož zanikla zajišťovaná pohledávka, odpadl i důvod existence zajišťovací směňky.⁹ Důsledky modifikované akcesority zajišťovací směňky lze však sledovat především ve fázi realizace směnečné pohledávky.

Plně se akcesorita zajišťovací směňky projevuje při jejím vzniku. Akcesorita znamená pro vedlejší právní vztah závislost na vztahu hlavním. Tato závislost je v případě zajišťovací směňky modifikována (viz výše), avšak v okamžiku vzniku zajišťovací směnečné pohledávky tu jasná závislost na primárním, zajišťovaném, vztahu existuje. Bez zajišťované pohledávky by neměla smysl existence zajišťovací směnečné pohledávky, chyběl by důvod pro její vznik.

---

⁸ Srov. Chalupa, R., op. cit. sub. 6, s. 36-37.

⁹ Srov. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 5. 1998, sp. zn. 5 Cmo 14/1997, publikovaný v Soudní rozhledy č. 2/1999, s. 54.

Charakteristickou vlastností zajišťovacích právních instrumentů je rovněž jejich subsidiární uplatnění proti dlužníkovi až v případě, že zajišťovaná pohledávka nebyla uspokojena řádně a včas.

I tato vlastnost pomyslně naráží na přirozenost směnky. Směnka je institut velice nezávislý. Jakmile je jednou emitována, jedná se o samostatný závazkový vztah. V případě jejího použití pro zajištění jiné pohledávky by tato samostatnost v souladu s právním nazíráním zajišťovacích instrumentů měla ustoupit do pozadí. Pohledávka směnečná by tedy měla být uplatňována až v případě marného uplynutí lhůty pro řádné a včasné plnění ze zajišťované pohledávky a nikoliv dříve.

I v tomto střetu vlastností směnce přirozené a vlastnosti, kterou směnka nabude díky určitému účelu, za kterým je emitována, získává navrch charakteristika směnce vlastní, tj. samostatnost. Ani zde však subsidiarita zcela nezmizí, a pokud by se věřitel pokusil uplatnit směnečnou pohledávku před doposud nedospělou zajištěnou pohledávku, nejednal by řádně.¹⁰

Právní instrument směnky (bez ohledu na její funkci) nedošel rekonstrukcí soukromého práva žádných významných změn. Závazkové vztahy, které vznikají mezi směnečným věřitelem a směnečným dlužníkem a dalšími účastníky směnečných vztahů, se i nadále řídí ZSŠ, který zůstal v platnosti.

Soukromé právo však bylo významně pozměněno nejen účinností občanského zákoníku, ale i dalších nově přijatých zákonů. Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, který nabyl účinnosti rovněž 1. 1. 2014, přinesl jednu z nepočtených novel ZSŠ. Tato novela derogovala části ZSŠ zabývající se mezinárodním právem směnečným a šekovým¹¹, přičemž přenesla právní úpravu těchto záležitostí právě do zmíněného zákona o mezinárodním právu soukromém¹², což se jeví jako poměrně logický a praktický krok.

---

¹⁰ Srov. Chalupa, R., op. cit. sub. 6, s. 48-50.

¹¹ Konkrétně se jednalo o část čtvrtou prvního článku (§91-98) a oddíl dvanáctý druhého článku (§69-75) ZSŠ.

¹² Srov. Kotásek, J. Zákon směnečný a šekový. Komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 4.

2. Směnka a její funkce

„Zákonná úprava funkcí směnky vůbec neexistuje. Není to ani otázka směnky jako listinného cenného papíru, když ani směnečné právo takové otázky vůbec neřeší a žádné platební ani zajišťovací směnky nezná. Funkce konkrétní směnky je důsledkem dohody určitých osob o tom, že v jejich vztazích bude směnka určitým způsobem fungovat.“¹³ Ať již tedy pohlížíme na směnku z hlediska jakékoli funkce, kterou může v právním styku plnit, vždy tu existuje určitý právní vztah, který představuje příčinu vystavení nebo akceptaci směnky, popř. jiného směnečného jednání. Takový vztah je proto označován jako vztah příčinný. Směnečný závazkový vztah je po svém vzniku jeden z nejnezávislejších závazkových právních vztahů, nicméně je třeba zdůraznit skutečnost, že směnečné vztahy mezi účastníky odvíjejí svůj vznik právě od tohoto jiného, příčinného, obligačního vztahu.

Učinění směnečného prohlášení lze rozlišovat v závislosti na vlivu, který má toto směnečné jednání na daný příčinný vztah. Tzv. substitutivní směnečné prohlášení má za následek zánik příčinného vztahu, který je tímto směnečným prohlášením nahrazen (substituován) závazkovým vztahem směnečným. K této privativní novaci příčinného vztahu však dochází pouze v případě tzv. směnky *pro soluto*, což je směnka s typicky uhrazovací funkcí. Směnka *pro soluto* představuje náhradní plnění namísto peněžité pohledávky z příčinného vztahu. Je-li směnečné jednání učiněno kumulativně, jedná se o kumulativní novaci, jelikož vzniklý směnečný závazkový vztah je pouze přiřazen k nadále existujícímu vztahu příčinnému, aniž by způsobil jeho zánik. Kumulativní směnky mohou mít funkci jak platebního prostředku, tak i instrumentu zajišťovacího.¹⁴

2.1 Uhrazovací a zajišťovací funkce směnky

Směnka je klasickým instrumentem platebním a z hlediska právní teorie nebývá řazena mezi nástroje zajišťovací, nicméně protože se v České republice v současnosti

---

¹³ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 3. 2008, sp. zn. 5 Cmo 5/2008, publikovaný v Soudní rozhledy č. 12/2008, s. 456.

¹⁴ Srov. Chalupa, R., op. cit. sub. 6, s 34.

často jako instrument zajišťovací používá, dá se říci, že lze rozlišovat dva způsoby použití směnek v obchodním styku.

Jak již bylo zmíněno, primárně měl právní institut, který směnka představuje, pouze funkci uhrazovací. Uhrazovací směnka slouží k vyplacení směnečného penízu oprávněné osobě ze směnky. Dle teorie směnečného práva je používána ve dvou případech. Jedná se o situaci, kdy je směnka poskytnuta jako náhradní plnění příčinné pohledávky (tzv. směnka *pro soluto* zmíněná výše) a v případě použití směnky jako platebního instrumentu (tzv. směnka *pro solvendo*).¹⁵ Nuance mezi použitím směnky v rámci její uhrazovací funkce nejsou pro tuto práci relevantní, základní myšlenkou je skutečnost, že uhrazovací směnky jsou v právním styku použity za účelem plnění z příčinného vztahu. Předností (a tudíž také důvodem) takovéto konstrukce je přitom bezesporu relativně poměrně rychlá procesní realizace při případném neplnění ze směnky, a tedy vysoká likvidnost tohoto právního nástroje.

Je to především účel použití směnky, co odlišuje směnku zajišťovací od směnky uhrazovací. Její zajišťovací funkce se projevuje, v souladu s akcesorickou povahou zajišťovacích právních instrumentů, především v řádné realizaci směnečné pohledávky až v tom okamžiku, kdy pohledávka z příčinného vztahu není splněna řádně a včas. Bude-li tedy možné zajišťovací směnku řádně využít, či nikoli, závisí na okolnostech základního obligačního vztahu existujícího mezi účastníky směnečných vztahů. Nadto je samozřejmě ponecháno na vůli věřitele, bude-li se v případě, že zajištěná pohledávka nebude řádně a včas splněna, hojit pomocí zajišťovacího instrumentu (využije zajišťovací směnku), nebo se bude domáhat plnění přímo z kauzálního vztahu.¹⁶

Je třeba si také uvědomit, že zajišťovací prostředky jsou používány v právním styku s tím předpokladem, že jejich využití v budoucnu nebude vůbec zapotřebí, což platí i v případě použití zajišťovací směnky. Věřitel zajištěné pohledávky nabývá sice zajišťovací směnku, ale očekává přitom plnění ze zajištěné příčinné pohledávky. Teprve tehdy, kdy tato zajištěná pohledávka nebyla splněna řádně a včas, měl by vyžadovat uspokojení ze zajišťovací směnečné pohledávky. Takto si vykládá

---

¹⁵ Srov. Chalupa, R., op. cit. sub. 6., s 34-35.

¹⁶ Srov. Krpata, P.: Promlčení směnečných práv a praktická aplikace §334 obchodního zákoníku. Právní rozhledy, 2001, č. 11, s. 553.

pojem zajišťovací směnky i stávající judikatura. „Zajišťovací směnky totiž právě slouží k tomu, aby se oprávněný mohl touto formou náhradně uspokojit, když zajištěná povinnost splněna není.“¹⁷

Není přitom vyloučeno, aby jednu pohledávku zajišťovalo více zajišťovacích směnek. Obecné instituty zajištění se rovněž zcela běžně používají pluralitně a není důvodu, proč by nebylo možné použít k zajištění jedné pohledávky také více zajišťovacích směnek, zní-li ovšem každá z nich na celou zajištěnou částku.¹⁸

Občanský zákoník, v návaznosti na předchozí právní úpravu, předkládá dvojí způsob zajištění dluhu, a to osobní závazek a poskytnutí majetkové jistoty (srov. §2010 odst. 1 ObčZ). Sumarizuje tak výhody poskytované zásadně všemi obecnými zajišťovacími prostředky.

Protože na rozdíl od jiných zajišťovacích instrumentů směnka neposkytuje věcně právní nárok na výtěžek (nebo jeho část) z prodeje určité věci a pokud je její zásluhou rozšířeno portfolio dlužníků, od kterých lze plnění vymáhat, není to jejím primárním důsledkem, ale spíše průvodním jevem komplikovanějších směnečných vztahů, její výhoda spočívá především v procesním stadiu. Vymáhání směnečné pohledávky je rychlejší a snazší než vymáhání příčinné pohledávky. Věřiteli tedy bude plněno řádně a včas ze základního závazkového vztahu, nebo mu díky využití zajišťovací směnky bude náležet lepší procesní postavení při vymáhání sjednaného plnění.

2.2 Smlouva o zajištění směnkou

Protože mezi uhrazovací a zajišťovací směnkou je rozdíl v účelu jejich použití, vyvstává otázka, jak zajišťovací úmysl projevit navenek a také jak zabezpečit zajišťovací směnku proti jejímu zneužití, jakož i proti jejímu nikoli řádnému uplatňování. K tomu slouží ujednání o zajišťovacím charakteru směnky a další zajišťovací mimosměnečná ujednání, která si strany sjednávají.

Smlouva, jejímž primárním předmětem jsou ujednání související se zajišťovacím charakterem směnky, tj. ujednání o účelu a důvodu emise směnky, příp. ujednání o využití zajišťovací směnky atp., je směnečnou teorií označována jako smlouva

¹⁷ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 1. 2000, sp. zn. 5 Cmo 332/1999, publikovaný v Právní rozhledy č. 7/2000, s. 322. Srov. též Krpata, P., op. cit. sub. 16, s. 551.

¹⁸ Srov. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 4. 2004, sp. zn. 5 Cmo 87/2004.

o zajištění směnkou nebo též směnečná smlouva.¹⁹ Logickou součástí obsahu této smlouvy je konkretizace zajišťované pohledávky co do jejího předmětu a výše. Jejím důležitým prvkem je ale také určení osoby kauzálního dlužníka (tedy osoby, za niž je zajištění poskytováno), což je významné především tehdy, není-li totožný s dlužníkem směnečným. Pokud by v takovém případě došlo ke změně v osobě dlužníka zajištěné pohledávky, nebylo by možné další trvání zajištění pomocí směnky, jelikož by to odporovalo uzavřené směnečné smlouvě.²⁰

Ujednání související se zajišťovací povahou směnky však mohou být i součástí jiné smlouvy. A to v první řadě smlouvy související s dalšími směnečnými jednáními, jako je smlouva o převodu směnky nebo dokonce smlouva o zastavení směnky. Není však žádnou výjimkou, nejsou-li taková ujednání samostatná ani připojená k jinému smluvnímu směnečnému jednání, ale jsou obsažena přímo ve smlouvě, která zakládá příčinný obligační vztah. Často je tomu tak například v bankovním ve spojení se smlouvou o úvěru, prostřednictvím které si strany sjednají, že použijí směnku ke krytí bankou poskytnutého úvěru.²¹

Ujednání o účelu emise směnky a další ujednání související se zajišťovací povahou zajišťovací směnky jsou tedy zakotvena mimo vlastní text směnky, nicméně tato mimosměnečná ujednání musí být v souladu se zásadou *pacta sunt servanda* respektována. Především při výkonu práv ze směnky na dodržení těchto ujednání záleží, bude-li zajišťovací směnky využito řádně, což v opačném případě má své dopady do procesního postavení směnečného věřitele i směnečného dlužníka, popř. dalších účastníků směnečných vztahů.

Porušením sjednaných podmínek využití zajišťovací směnky překračuje směnečný věřitel hranici řádného využití. Většinou jde o přehlížení zásad akcesority a subsidiarity, kterými se zajišťovací směnka, byť v trochu modifikované formě, řídí. Protože směnka (a to i směnka zajišťovací) je především abstraktním závazkovým

---

¹⁹ Srov. Kovařík, Z.: Směnka jako zajištění. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 14.

²⁰ Srov. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 7. 12. 2004, sp. zn. 5 Cmo 552/2003.

²¹ Srov. Svobodová, V.: Směnka: Průvodce po slastech a strastech uživatele směnky. 1. vydání. Brno: ECON, 1994, s. 87.

vztahem, „*nepravá akcesorita a nepravá subsidiarita směnečné pohledávky se uplatňuje pouze v rámci mimosměnečného režimu využití zajišťovací směnečné pohledávky*“²².

Směnečný věřitel nikoli řádným využitím zajišťovací směňky dává příležitost svým směnečným dlužníkům vznést proti takovému výkonu práv ze směňky námitky relativní povahy, čímž tak sám ohrožuje své ekonomické zájmy týkající se tohoto obligačního vztahu. Směnečný dlužník samozřejmě musí být ve střehu a bránit se proti takovému nikoli řádnému využití zajišťovací směňky či dokonce zneužití zajišťovací směňky námitkami. Nejzávažněji by přitom směnečný věřitel ohrozil postavení směnečného dlužníka v případě, kdy by zajišťovací směňku prodal třetí osobě bez ohledu na zajišťovací charakter směňky.

Převod zajišťovací směňky na třetí osobu bez současného převodu zajištěné pohledávky totiž není neplatný, nicméně představuje porušení smluvního ujednání stran o zajišťovacím účelu směňky. A to platí i v případě, že konkrétně ujednání o omezení využití zajišťovací směňky není ve smlouvě o zajištění směňkou výslovně uvedeno.²³

Přitom aby bylo využití zajišťovací směňky důkladně právně ošetřeno, neměla by dohoda o tom, za jakých podmínek je majitel zajišťovací směňky oprávněn zajišťovací směňku uplatnit, popř. převést na třetí osobu ve směnečné smlouvě chybět.²⁴

Pro ujednání stran ohledně funkce, kterou má směňka v daném závazkovém vztahu plnit, však není zákonem předepsána forma, a proto mohou být směnečné smlouvy jakožto smlouvy inominátní uzavřeny i značně neformálně.²⁵ V takových případech však lehce může vzniknout mezi stranami spor ohledně účelu, který daná směňka plní. Pak jsou samozřejmě výhody písemné směnečné smlouvy jakožto důkazu o tom, že zde existuje *lex contractus*, nasnadě.

Odstranění pochybností ohledně funkce směňky písemnou smlouvou má bezpochyby svou váhu, přestože Vrchní soud v Praze judikoval, že s ohledem na to, že jsou platební směňky v České republice méně časté, musí být platební funkce

---

²² Chalupa, R., op. cit. sub. 6, s. 63.

²³ Srov. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 3. 2006, sp. zn. 29 Odo 280/2005, publikovaný v Soudní judikatura č. 8/2006, s. 29.

²⁴ Srov. Chalupa, R., op. cit. sub. 6, s. 68.

²⁵ Srov. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 3. 2008, sp. zn. 5 Cmo 5/2008, op. cit. sub. 13, s. 456-457.

směnky spolehlivě prokázána, kterýžto požadavek judikatura na zajišťovací směnky neklade.²⁶

Domnívám se, že by tato presumpce zajišťovací funkce u směnek, u kterých ohledně jejich funkce vznikl mezi stranami spor, rozhodně neměla být primárním argumentem v rozhodování soudů o směnečných sporech. Samozřejmě lze takovou úvahu uvést podpůrně vedle jiných argumentů, avšak dle mého názoru pouze v případě, nelze-li se dopátrat sporné skutečnosti jinými důkazními prostředky.

---

²⁶ Srov. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 3. 2008, sp. zn. 5 Cmo 5/2008, op. cit. sub. 13, s. 456 nebo následující.

3. Směnka jako cenný papír

3.1 Definice a podstata směnky jakožto cenného papíru

„Náš ZSS (ostatně stejně jako právní předpisy jiných států a v souladu s Ženevskými úmluvami) nepodává definici směnky.“²⁷ Ani občanský zákoník nepřinesl v tomto ohledu změnu, takže tento úkol zůstává i nadále cele ponechán teorii směnečného práva.

Směnka je v první řadě, bez ohledu na svou funkci, cenným papírem, a proto je při její charakterizaci nutno nahlédnout i do práva cenných papírů a aplikovat na ni prvky pro cenné papíry příznačné.

Zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, který byl kompletně derogován účinností občanského zákoníku, byl, co se týče právní úpravy cenných papírů, značně skoupý. Větší měrou se zabýval především smlouvami o cenných papírech, neobsahoval definici cenného papíru a konkrétně směnkou se zabíral jen do té míry, že ji zařadil do demonstrativního výčtu cenných papírů ve svém úvodním ustanovení.

Rekodifikovaný občanský zákoník v sobě zahrnuje právní úpravu cenných papírů, oproti předchozí úpravě ještě rozšířenou o některé nové aspekty práva cenných papírů. Za zmínku také stojí skutečnost, že zrušil dualismus právní úpravy smluv vztahujících se k cenným papírům, takže je tato problematika podřízena jednotnému rámci závazkových právních vztahů vytvořenému občanským zákoníkem.

Jelikož do rekodifikace soukromého práva neexistovala žádná zákonná definice cenného papíru, o to významnější byl výklad doktrinální. Dle teorie se jedná o listinu, v níž je vtěleno určité právo, které náleží do oboru soukromého práva.²⁸ Až teprve občanský zákoník nově přináší zákonnou definici cenného papíru. Tato zákonná definice vychází právě z definice vytvořené doktrínou. Dle §514 rekodifikovaného ObčZ je cenný papír definován jako „*listina, se kterou je právo spojeno takovým způsobem, že je po vydání cenného papíru nelze bez této listiny uplatnit ani převést*“.

---

²⁷ Příbyl, Z.: Směnečné právo. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1994, s. 23.

²⁸ Srov. Příbyl, Z., op. cit. sub. 27, s. 18-19.

Podstatou směnky z hlediska skutečnosti, že se jedná o cenný papír, je situace, kdy se osoba v rámci určitého právního styku zaváže poskytnout určité konkrétní plnění vlastníkovvi směnky. Právě tento závazek je do směnky inkorporován, a to již jejím samotným vystavením. Z toho vyplývá, že směnka není pouze důkazem o existenci dluhu, jakým je například dlužní úpis, ale je s ní také pro příště spojeno uplatnění daného plnění.²⁹

3.2 Směnka z hlediska klasifikace cenných papírů

Existuje velké množství druhů cenných papírů a je možné je klasifikovat z pohledu mnoha kritérií. Směnku lze proto vnímat jako cenný papír z různých úhlů pohledu. V první řadě představuje směnka cenný papír obligační nebo jinak také cenný papír závazkově právní. Tím se vymezuje proti cenným papírům věcně právním a účastnickým (podílnickým).³⁰

Obligační cenný papír je charakteristický tím, že je do něj vtělen určitý závazek, jenž v případě směnky představuje konkrétně závazek zaplacení směnečného penízu v určeném místě a v určeném čase určené legitimované osobě. V případě směnky zajišťovací je vznik tohoto inkorporovaného závazku závislý na jiném (příčinném) obligačním vztahu a vymáhání plnění z takového závazku je vázáno na další okolnosti, charakteristika tohoto cenného papíru se tím však nemění.

„Cenné papíry obligační ztělesňují subjektivní závazkové právo a můžeme je dále dělit na cenné papíry na peněžité plnění, z nichž vyplývá právo na zaplacení peněžité pohledávky (např. směnka), cenné papíry na zboží, na jejichž základě je povinný zavázán vydat příslušné věci (např. skladištní listy) a cenné papíry proměnitelné, které obsahují právo na výměnu za jiný cenný papír (např. investiční kupony).“³¹ V případě směnky, jak jasně vyplývá z předchozí citace, přichází v úvahu plnění pouze peněžité.

---

²⁹ Srov. Eliáš, K. a kol., op. cit. sub. 1, s. 238.

³⁰ Srov. Eliáš, K. a kol.: Kurs obchodního práva – Obchodní závazky. Cenné papíry. 2. vydání, Praha: C.H.Beck, 1999, s. 430.

³¹ Eliáš, K. a kol., op. cit. sub. 30, s. 430.

Teorie donedávna dělila cenné papíry dle jejich podoby na listinné a zaknihované. Protože však nyní z výslovné zákonné definice uvedené v občanském zákoníku jasně vyplývá, že v případě cenného papíru se musí jednat o listinu, zůstává otázka, zda dosavadní „zaknihované cenné papíry“ zůstávají v právním slova smyslu cennými papíry. Zákonodárce se s touto otázkou vypořádal ustanovením §525 ObčZ, z něhož vyplývá, že zaknihovaný cenný papír již nebude představovat cenný papír v právním smyslu, ale náhražku listinného cenného papíru, zaknihované právo.³² O zaknihovaný cenný papír tedy dle §525 ObčZ půjde tehdy, bude-li (listinný) cenný papír nahrazen zápisem do k tomuto účelu určené evidence a nebude-li možné jej převést jinak než změnou zápisu v této evidenci. Zároveň však ObčZ stanoví, že se na zaknihované cenné papíry použijí ustanovení o cenných papírech.

Dělení cenných papírů podle jejich podoby tedy ve své podstatě i po rekodifikaci nadále zůstává. Co se týče směnky, ta vystavena jako zaknihovaný cenný papír nikdy být nemůže, což vyplývá již ze zákonného výčtu podstatných náležitostí směnky, kde se mluví o listině (srov. čl. I §1 bod 1. ZSŠ, popř. čl. I §75 bod 1. ZSŠ). Protože „*existence této listiny je zásadně podmínkou vzniku, realizace i zániku závazkově právního vztahu, označují se jako cenné papíry dokonalé nebo jako skriptury*“.³³

S tím souvisí také ustanovení čl. I §38 odst. 1 ZSŠ, dle něhož by legitimovaná osoba měla při uplatňování směnky předložit originál směnky směnečnému dlužníkovi. Toto právní jednání nelze plnohodnotně nahradit jiným důkazem o tom, která osoba je v daném čase právoplatným majitelem směnky, jakým by byl např. výpis z evidence zaknihovaných cenných papírů.

Tato skutečnost není účelem vystavení směnky nijak ovlivněna. V případě zajišťovacího účelu vydání směnky, ve fázi, kdy směnečný věřitel hodlá při nesplnění zajištěné pohledávky prezentovat směnečnému dlužníkovi zajišťovací směnku, je rovněž nutno předložit originál zajišťovací směnky.

S existencí směnky jako listiny je spojena otázka její amortizace. Ačkoliv je ve směnce inkorporováno právo na určité plnění, jde o cenný papír umořitelný,

---

³² Srov. Eliáš, K. a kol., op. cit. sub. 1, s. 243.

³³ Příbyl, Z., op. cit. sub. 27, s. 19.

což znamená, že vazba inkorporovaného práva na listinu není absolutní. Směnku ztracenou či zničenou lze nahradit usnesením soudu o umoření směnky.

Směnka, která byla takto amortizována, je sice i nadále cenným papírem, ale již neobsahuje původně do ní inkorporovanou pohledávku. Tato pohledávka je nahrazena pohledávkou novou, jež je spjatá s rozhodnutím soudu.³⁴ Věřitel pohledávky zajišťované směnkou proto nemusí mít kvůli ztrátě či zničení směnky obavy ze ztráty zajištění. Samozřejmě bych doporučovala sjednat si s dlužníkem novou zajišťovací směnku, nicméně věřitel může případně vykonat svá práva ze směnky prostřednictvím této listiny.

Směnka patří mezi cenné papíry nezastupitelné a jako taková se vymezuje *a contrario* k cenným papírům zastupitelným, které jsou definovány ustanovením §516 ObčZ v souladu se stávající teorií jako cenné papíry téhož druhu vydané tímž emitentem v téže formě, z nichž vznikají stejná práva.

S otázkou zastupitelnosti cenných papírů je úzce spojeno dělení cenných papírů podle toho, zda jsou vydávány hromadně či individuálně. Zatímco za hromadně vydávané cenné papíry se považují zastupitelné cenné papíry emitované současně, se stejným obsahem a ve velkém množství (alespoň v počtu jeden tisíc kusů), individuálně vydávané cenné papíry, jakými jsou právě směnky, jsou nezastupitelné a jejich obsah vždy odpovídá hospodářskému důvodu svého vydání.

Z hlediska právních účinků vydání cenného papíru je směnka cenný papír konstitutivní. Až vystavením směnky tedy vzniká právo, které je do ní inkorporované.

Pokud bychom měli rozlišit cenné papíry podle ekonomického přínosu pro jejich držitele, resp. vydavatele, lze cenné papíry rozdělit na cenné papíry sloužící jako platební, popř. úvěrové prostředky, cenné papíry, jejichž důvodem vydání bylo uložení volných peněžních prostředků a spekulativní cenné papíry, „*kteří poskytují proměnlivý výnos v závislosti na hospodářském výsledku emitenta*“³⁵.

Ačkoli jsou směnky obecně řazeny do první z těchto skupin, toto rozdělení není zdaleka absolutní a tento výčet není zcela jistě úplný. Ekonomický přínos směnky může spočívat také v zajištění jiné pohledávky a směnka může být tedy použita i jako instrument zajišťovací.

---

³⁴ Srov. Chalupa, R.: Základy směnečného práva. 2. vydání. Praha: Linde, 2008, s. 230.

³⁵ Eliáš, K. a kol., op. cit. sub. 30, s. 430.

3.3 Zatřídění směnky jako cenného papíru z hlediska převoditelnosti

Cenné papíry lze z hlediska převoditelnosti dělit na cenné papíry na majitele (*au porteur* papíry, též cenné papíry na doručitele), cenné papíry na řad (*ordre* papíry) a cenné papíry na jméno (*au nom* papíry).³⁶

Směnka je typický příklad cenného papíru na řad. Přímou ze ZSŠ plyne, že doložku na řad není ani třeba výslovně uvést v textu směnky, aby směnka byla cenným papírem na řad, proto je směnka zvana též zákonným *ordre* papírem.

Protože směnka patří mezi *ordre* papíry, je poměrně snadno převoditelná, a to indosamentem (srov. čl. I §11 odst. 1 ZSŠ). Pro obchodní styk také není bez významu, že převod směnky na třetí osobu je okamžitě účinný vůči směnečnému dlužníkovi, přičemž je irelevantní, má-li o tomto převodu směnečný dlužník povědomí. „*Dlužník o změně v osobě směnečného věřitele nemusí být a nebývá informován, směnečný dlužník si tedy nemůže být jist, zda zná směnečného věřitele.*“³⁷

Směnka se však může vyskytovat i ve formě cenného papíru na jméno, jako takzvaná rektasměnka, což ZSŠ výslovně povoluje, avšak v tomto případě je nutné, aby výstavce do textu směnky pojal slova „nikoli na řad“ nebo jinou doložku se stejným významem, jako tzv. rekta doložku.

V zásadě lze rekta doložku připojit ke každé směnce bez ohledu na to, o který druh směnky se jedná. Směnka vlastní se může bez výjimek objevit v obou formách (jako *ordre* směnka i jako rekta směnka), v případě cizí směnky zde existuje pouze jedna výjimka v podobě směnky cizí vystavené na vlastní řad výstavce, která ve formě rekta směnky emitována být nemůže.³⁸

Rozdíl mezi klasickou směnkou jako zákonného *ordre* papíru a rektasměnkou tkví ve způsobu převedení směnky na jinou osobu. Pokud byl rekta doložkou vyloučen převod směnky rubopisem, lze směnku převést pouze běžnými postupy, které soukromé právo umožňuje, zejména postoupením pohledávky.

I zajišťovací směnka může být koncipována jako rektasměnka. Pro směnečného dlužníka by taková konstrukce mohla být při převodu směnky *cessi* dokonce výhodou

---

³⁶ Eliáš, K. a kol., op. cit. sub. 30, s. 427-428.

³⁷ Chalupa, R., op. cit. sub. 6, s. 70.

³⁸ Srov. Kovařík, Z., op. cit. sub. 19, s. 24-26.

v podobě větší právní jistoty ohledně jeho směnečného dluhu, neboť byla-li by smlouva mezi směnečným věřitelem a postupníkem písemná, snáze by se dokazovalo případné zavinění směnečného věřitele, vedlo-li by toto jednání k osamostatnění zajišťovací směňky.

3.4 Směňka jako cenný papír abstraktní

Z hlediska vztahu k důvodu vzniku závazku, jenž byl inkorporován do cenného papíru lze třídit cenné papíry na kauzální a abstraktní. Existuje-li cenný papír, který by byl typickým příkladem cenného papíru abstraktního, je to právě směňka. U abstraktních cenných papírů, na rozdíl od cenných papírů kauzálních, není důvod vzniku závazkově právního vztahu vůbec důležitý. Není rozhodující pro přiznání práv ze směňky, při realizaci směňky se nezkoumá a dokonce jej není nutné vůbec uvádět. Tato právní konstrukce vede k usnadnění – a tím i urychlení – případného vymáhání směnečného penízu.

Abstraktnost směňky se nicméně projevuje ve vícero rovinách. Ve smyslu textovém, jak již bylo řečeno, se jedná o absenci povinnosti uvést kauzu směnečného závazku v textu směňky. Zákon tak *„neváže vznik směnečných závazků na žádné jiné okolnosti než na splnění formalit, které předepisuje. Je to tedy závazek platební, který není vázán na jiné vztahy, které mezi výstavcem a remitentem u směňky vlastní a mezi výstavcem, remitentem a směnečníkem, popř. příjemcem u směňky cizí existují“*.³⁹

Za předpokladu, že je směňka použita v právním vztahu jako instrument zajišťovací, je třeba zohlednit navíc rovinu zajišťovacích prostředků, kam se směňka tímto účelovým použitím zařadila. Abstraktnost zajišťovací směňky v textovém smyslu sice dotčena není, avšak ke komplexnímu náhledu na tento právní institut je třeba mít na paměti smluvní ujednání stran týkající se účelu a důvodu vydání směňky, popř. jiná mimosměnečná ujednání, která mohou právní režim využití směňky v souladu se zásadou smluvní autonomie modifikovat. Platební závazek, který vystavením směňky vznikl, je tak možné smluvně vázat dál na další právní skutečnosti, přestože se tak děje často nikoli prostřednictvím ujednání obsaženého přímo ve vlastním textu směňky.

---

³⁹ Kovařík, Z.: Směňka a šek v České republice. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1994, s. 49.

Abstraktnost směnky se nicméně projevuje také ve smyslu formálně právním. Pro vlastníka směnky je tato vlastnost směnky velmi výhodná, poněvadž to pro něj znamená, že při předložení směnky nemusí prokazovat nic než její platnost. Před soudem se pak při případném sporu směnečný věřitel hospodářského důvodu vzniku závazku vůbec nemusí dovolávat, směnka je závazek, který nelze sporovat.

Protože je směnka cenným papírem, představuje nejen důkaz o dluhu, jakým by byl běžný dlužní úpis, ale také samotný nárok. S tím je spojena skutečnost, že *„povinnost důkazního břemene je ve směnečných sporech postavena zcela opačně než v běžných sporech ze závazkových vztahů“*⁴⁰. Role žalovaného a žalobce při dokazování se tedy obrací, před soudem se případně bude muset proti takovému nároku bránit osoba směnečného dlužníka *„a pokud neunesse důkazní břemeno, ocitne se v důkazní nouzi a bude nucena podle směnky plnit“*⁴¹.

V neposlední řadě je směnka abstraktním cenným papírem v materiálně právním smyslu. Pro směnečného dlužníka to znamená, že vůči pozdějšímu nabyvateli směnky nemůže uplatňovat námitky, o kterých by tento při nabytí směnky nevěděl.⁴²

*„Uvedené definiční rysy směnky jsou podstatou tzv. směnečné přísnosti (rigor cambii). Její materiální stránka představuje soubor hmotně právních norem upravujících směnku jako takto ryze formalizovaný, ale také kvalifikovaný závazkový vztah. Tato přísnost promítá se i do sféry práva procesního, zejména v podobě zkráceného směnečného řízení.“*⁴³

---

⁴⁰ Příbyl, Z., op. cit. sub. 27, s. 19.

⁴¹ Kovařík, Z., op. cit. sub. 39, s. 50.

⁴² Srov. Příbyl, Z., op. cit. sub. 27, s. 20.

⁴³ Kovařík, Z., op. cit. sub. 39, s. 51.

4. Náležitosti směnky a její druhy

4.1 Náležitosti směnky

Důvodem, proč je směnka velmi využívaným nástrojem v soukromoprávní sféře, je především rychlost řízení a s tím spojená poměrně snadná vynutitelnost plnění. „*Jde zejména o to, že směnka nahrazuje hotové peníze a je v ně snadno proměnitelná a že směnečnou sumu lze v případě jejího dobrovolného neuhrazení poměrně snadno soudní cestou vymoci ve zkráceném (rozkazním) řízení.*“⁴⁴

Na druhou stranu, bez ohledu na to, jakou funkci směnka plní a také bez ohledu na druh směnky, musí vždy splňovat náležitosti dle ZSŠ; právě tyto poměrně přísné požadavky kladené na obsah a formální stránku směnky jsou nevýhodou jejího použití.

Přesný výčet podstatných náležitostí směnky v ZSŠ z určitého úhlu pohledu nahrazuje chybějící zákonnou definici směnky. Pro případ, že chybí jedna či více podstatných náležitostí směnky, zákon sice poskytuje určité právní fikce, pomocí nichž je možné takovou chybějící náležitost nahradit, popř. doplnit, avšak nelze-li takovou právní fikci použít, nezbyvá než listinu za platnou směnku nepovažovat.

Při sestavování směnečného prohlášení je tak třeba klást velký důraz na jeho přesnou formulaci. To je v zájmu všech účastníků směnečných vztahů, především pak v zájmu směnečného věřitele, jelikož se tak omezí prostor pro námitkové řízení směnečných dlužníků v případě, že je směnka soudně vymáhána. Drží-li směnečný věřitel platnou směnku, jeho jediným úkolem je tuto platnost před soudem prokázat.

Aby listina byla platnou směnkou, v první řadě musí být ve vlastním textu směnky vyjádřeno, že se jedná o směnku, a to v českém jazyce přímo použitím slova „směnka“, nebo překladu tohoto slova, popř. jiného slova téhož významu, do jazyka, ve kterém je tato listina sepsána.

V závislosti na druhu směnky je nadále třeba uvést ve směnce slib, popř. příkaz k zaplacení směnečného penízu, prostý jakýchkoli podmínek. Na druhu směnky také záleží, je-li podstatnou náležitostí směnky uvedení jména toho, kdo má platit

---

⁴⁴ Eliáš, K. a kol., op. cit. sub. 30, s. 441.

(tj. směnečníka), protože tato osoba se jako účastník směnečných vztahů u směňky vlastní vůbec nevyskytuje. Přirozeně se proto uvedení směnečnickova jména vyžaduje pouze u směňky cizí.

Právě v těchto dvou posledně zmíněných podstatných náležitostech tkví jediné odlišnosti v požadavcích na formální stránku směňky. Všechny ostatní podstatné náležitosti jsou pro oba druhy směnek shodné. Na směnce tedy, ať již je konstruována jako směňka vlastní nebo směňka cizí, ať je jejím účelem uhradit směnečnou pohledávku nebo je vystavena s účelem zajistit příčinný vztah, nesmí chybět údaj splatnosti a údaj místa, kde má být placeno. Dále je zde v závislosti na tom, zda je či není směňka opatřena rekta doložkou, stanovena povinnost uvést jméno toho, komu nebo na jehož řad má být placeno. Dalšími požadavky jsou uvedení data a místa vystavení směňky. Naposled, přestože o nic méně významný, musí figurovat podpis výstavce (srov. čl. I §1 ZSŠ a čl. I §75 ZSŠ).

Směňka může kromě uvedených podstatných náležitostí obsahovat ještě další ujednaná ustanovení, tzv. doložky, kterými lze konkrétně upravit určité aspekty směnečného vztahu. Taková ustanovení směňky jsou bezesporu velmi praktická, chce-li jedna ze stran upravit například převoditelnost směňky nebo měnu, ve které má být směnečný peníz vyplacen. Zákon proto dokonce s některými takovými doložkami počítá. Absence těchto doložek však nezpůsobuje neplatnost směňky, jde pouze o fakultativní náležitosti směňky.

Mezi tyto fakultativní doložky patří mj. zajišťovací doložka, kterou účastníci směnečného vztahu přímo do vlastního textu směňky⁴⁵ začleňují zajišťovací charakter vystavované směňky. Prostřednictvím zajišťovací doložky směňka přináší informaci o tom, že tato směňka je vystavována za tím účelem, aby zajistila konkrétní pohledávku. To samozřejmě v případě sporu velmi usnadňuje prokazování zajišťovacího charakteru směňky, příp. prokazování existence konkrétní zajišťované pohledávky.⁴⁶

---

⁴⁵ Zajišťovací doložku lze však umístit také až do akceptačního prohlášení, prohlášení směnečného rukojmí či rubopisu.

⁴⁶ Srov. Chalupa, R., op. cit. sub. 34, s. 71-72.

4.2 Druhy směnek

V České republice jsou rozlišovány dva základní druhy směnek – směnka vlastní a směnka cizí (trata nebo také tažená směnka). ZSS říká, že výstavce směnky odpovídá za přijetí a zaplacení směnky vždy, takže výstavce vystupuje jako dlužník v obou případech. Jeho postavení přesto není zcela totožné. U směnky vlastní figuruje výstavce jako dlužník přímý, zatímco u směnky cizí jako dlužník nepřímý, označovaný také jako dlužník regresní či postihový.

Ve směnce vlastní vystupuje výstavce jako dlužník přímý, protože její podstatou je slib výstavce, že řádnému majiteli směnky (on sám) vyplatí v místě určeném směnkou při splatnosti směnky směnečný peníz.

Směnka vlastní je pro použití k účelu zajištění obecné pohledávky poměrně ideální, jelikož *„postavením účastníků obvykle bezprostředně kopíruje kauzální pohledávku“*⁴⁷. Je-li tomu skutečně tak, dlužník zajišťované pohledávky se v případě použití vlastní směnky stává zároveň dlužníkem směnečným, konkrétně výstavcem, věřitel předmětné pohledávky pak představuje ve směnečném vztahu toho, komu nebo na jehož řad má být placeno (remitenta).

Tím se právní vztahy účastníků stávají poměrně jasné a přehledné. Samozřejmě i vztahy vplývající ze směnky vlastní však mohou být komplikované, např. vystupuje-li na směnce výstavců více, nebo zaručili-li se za směnečného dlužníka (směnečné dlužníky) směneční rukojmí. Výstavci i avalisté jsou majiteli směnky zavázáni rukou společnou a nerozdílnou, avšak plní-li ze směnky některý z nich, možnost uplatnění postihu, která náleží osobě, jež směnku vyplatila, vůči ostatním solidárně zavázaným dlužníkům, se liší v závislosti na tom, o kterou z uvedených osob se jedná. *„Pokud neuvažujeme dohodu, která by jejich nároky, ovšem jen jako nároky mimosměnečné povahy, upravila, potom platí, že výstavce, který směnku zaplatí, žádný další postih vést nemůže. Naproti tomu avalista, který na směnku platí, může další postih podle §32 a 49 ZSS vést právě na výstavce. Tento nárok je směnečně právní povahy.“*⁴⁸

---

⁴⁷ Kovařík, Z., op. cit. sub. 19, s. 24-26.

⁴⁸ Kovařík, Z., op. cit. sub. 19, s. 24-26.

Je však nepochybně také možné, aby zajištění poskytla třetí osoba (tzn. osoba odlišná od dlužníka ze zajišťované pohledávky). Existuje-li přitom uzavřená směnečná smlouva, nezpůsobuje skutečnost, že dlužníci nejsou totožní, bezdůvodnost této směňky.⁴⁹ Totéž platí pro směňku vlastní i všechny (níže uvedené) formy směňky cizí.

V případě směňky cizí je postavení výstavce směňky (trasanta) při vystavení směňky poněkud odlišné, protože její podstatou není slib daný remitentovi, ale příkaz třetí osobě (směnečníkovi) směnečný peníz remitentovi v určeném místě při splatnosti směňky zaplatit.

Typicky vedle směňky cizí existuje dlužnický vztah mezi výstavcem směňky a osobou, které se příkazuje ze směňky plnit; výstavce je tedy remitentovým dlužníkem a současně směnečníkovým věřitelem. Směňka cizí tak ve své podstatě usnadňuje vypořádání jiného dlužnického vztahu, mezi výstavcem a směnečníkem.

Je-li však z vůle stran emitována cizí směňka se zajišťovací funkcí, dá se předpokládat, že se bude jednat o cizí směňku v některé z jejích redukovaných forem, tedy o směňku cizí vystavenou na vlastní řad výstavce nebo o zastřenou směňku vlastní.⁵⁰

Směňku cizí na vlastní řad výstavce emituje na svůj řad věřitel zajišťované obecné pohledávky, dlužník ze zajišťované pohledávky je na směnce výstavcem označen jako směnečník. Zajištění pohledávky pak vzniká v okamžiku, kdy směnečník směňku akceptuje.

Podstatou cizí směňky vystavené jako *zastřená směňka vlastní* je skutečnost, že tatáž osoba zastává na směnce postavení výstavce i směnečníka. Při zajišťování pohledávky směňkou, oproti předchozímu případu, vystavuje směňku dlužník kauzální pohledávky. Vystaví ji ve prospěch věřitele a jako směnečník směňku akceptuje.

Jako zajišťovací směňku lze ovšem použít i úplnou cizí směňku. Použit za tímto účelem směňku cizí přichází v úvahu tehdy, existuje-li zde pluralita směnečných dlužníků. Směňka je vystavena ve prospěch věřitele ze zajišťované pohledávky jedním či více dlužníky (popř. osob určených smlouvou o zajištění) a jako směnečník je označen další z nich. Tato konstrukce je komplikovaná, protože se na směnce objevují

---

⁴⁹ Srov. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne ze dne 17. 2. 2004, sp. zn. 5 Cmo 516/2003, publikovaný v Právní rozhledy č. 9/2005, s. 339.

⁵⁰ Srov. Kovařík, Z., op. cit. sub. 19, s. 24-26.

dlužníci přímí i nepřímí. To ji činí poněkud nepraktickou, v případě uzavření smlouvy o zajištění směnkou ve prospěch třetí osoby si však její využití představit lze.⁵¹

4.3 Blankosměnka

Zákon stanoví, že listina, která - ač formulovaná jako směnka - postrádá některou z výše uvedených podstatných náležitostí směnky, není platnou směnkou. Z tohoto pravidla však existují určité výjimky.

V první řadě se jedná o v zákoně výslovně upravené právní fikce, které nahrazují některé chybějící údaje, jejichž absence by jinak způsobovala, že by taková listina neměla právní účinky jako směnka.

Je však také přípustné, aby byla vydána listina, která postrádá některou či dokonce více z podstatných náležitostí stanovených ZSŠ, a která tudíž směnkou být nemůže, která však má předpoklady k tomu, stát se platnou směnkou v budoucnu (tzv. blankosměnka).

Podmínkou použitelnosti blankosměnky je skutečnost, že již při vydání této listiny existuje předpoklad vyplnění chybějících údajů majitelem blankosměnky, kterýmžto právním jednáním se držící blankosměnka změní na živoucí platnou směnku. Pokud by chybějící údaj byl výsledkem nepozornosti či neznalosti, aniž by zde existoval úmysl vydat blankosměnku, jedná se o neplatnou směnku, která ani pozdějším dopsáním potřebných údajů nemůže získat právní účinky platné směnky.

Závazek, který je inkorporován do směnky úplné, je u blankosměnky zatím pouze potenciální. „*Ten, kdo se podepíše na ještě nehotovou listinu, není sice zatím dlužníkem ze směnky, a nebude-li listina doplněna, nikdy se jím ani nestane, ale pokud bude listina následně doplněna, zpětně se jím stane, jako by se byl podepsal až pod text úplný.*“⁵²

Je nutno zdůraznit, že ačkoli blankosměnka ještě směnkou není, musí z ní být objektivně zřejmé, že se regulérní platnou směnkou stát má. Jelikož ZSŠ blankosměnku téměř neupravuje, neexistují ani žádné podstatné limity pro její vytvoření. Nevyplněných údajů může být i více, dle potřeb vydavatele. Je však evidentní, že má-li

⁵¹ Srov. Kovařík, Z., op. cit. sub. 19, s. 24-26.

⁵² Kovařík, Z., op. cit. sub. 19, s. 75.

z blankosměnky vyplývat, že jde o blankosměnku, a tudíž potenciální směnku, je nezbytné, aby obsahovala alespoň směnečné torzo a nepochybně podpis vydavatele. Tím je ve většině případů osoba plnící roli výstavce (potenciální) směnky, avšak je také přípustné, aby vydavatelem blankosměnky byl (potenciální) akceptant. Takové blankosměnky jsou pak označovány jako blankoakcepty.⁵³

Úplná zajišťovací směnka se musí potýkat především s problémem výše směnečného penízu a s otázkou splatnosti, jelikož tyto údaje není dost dobře možné dostatečně přesně odhadnout v době, kdy je zajišťovací směnka emitována.

Směnečná suma by měla pokrývat celou zajištěnou pohledávku včetně jejího příslušenství. Nominál zajišťované pohledávky však může klesat s jejím postupným splácením, naopak může růst její příslušenství; v případě úplné zajišťovací směnky je tudíž vhodné, aby si směnečný věřitel při emisi zajišťovací směnky vyjednal určitou rezervu, o kterou bude v počátku směnečná suma převyšovat výši zajištěné pohledávky, což ovšem může být vzhledem k zájmům směnečných dlužníků problematické.

Okamžik uplatnitelnosti zajišťovací směnky by se neměl příliš různit od doby splatnosti zajištěné pohledávky, především s ohledem na promlčení této pohledávky. Může se totiž stát, že zajištěná pohledávka je splácena postupně a k prodlení dlužníka se splátkou tak může dojít kdykoli v průběhu tohoto období. V případě použití vistasměnky by bylo bezpochyby namístě smluvit si se směnečným dlužníkem vlastní prezentační dobu (odlišnou od zákonné jednoroční), a to odpovídající době splatnosti zajištěné pohledávky.

Blankosměnka se tak jeví pro účely zajištění jako řešení ideální. „*Věřitel si k zajištění pohledávky nechá vystavit blankosměnku s nevyplněnými údaji data splatnosti a směnečné sumy a v okamžiku, kdy nastane potřeba tuto uplatnit, vyplní chybějící údaje tak, aby vyplněním vznikla zajišťovací směnka obsahově konvenující s výší a uplatnitelností zajištěné pohledávky.*“⁵⁴

Ani použití blankosměnky však není zcela bezproblémové. Připojit podpis na listinu, jejíž text nad podpisem doplní osoba s opačnými ekonomickými zájmy je pro směnečné dlužníky poměrně nebezpečné, přestože vyplnění blankosměnky

---

⁵³ Dle Kovaříka by za určitých složitých vzájemných vztahů mohl být vydavatelem blankosměnky i směnečný rukojmí, taková praxe však není v žádném případě běžná.

⁵⁴ Chalupa, R., op. cit. sub. 6, s. 56.

by se mělo řídit jasně sjednanými podmínkami vtělenými do smlouvy o vyplnění blankosměnky. Použití blankosměnky, navíc případně ještě k zajišťovacím účelům, je spojeno s postupem, na nějž jsou kladeny vyšší nároky než v případě směnky úplné. I malou chybou v tomto postupu se může otevřít prostor námitkám směnečných dlužníků, což činí tento způsob řešení poněkud rizikovější i pro směnečné věřitele.

Nutno také poznamenat, že nejen vydavatel blankosměnky, ale i všechny osoby, které připojily svůj podpis na blankosměnku, si musí být vědomy toho, že se jedná o blankosměnku, a tudíž nehotovou listinu, ke které má ale směnečný věřitel právo přeměnit ji pouhým vyplněním chybějících údajů na řádný směnečný závazek, ze kterého budou zavázáni.

Z blankosměnky by také mělo být evidentní, zda se jedná o ordre či rekta směnku, a tedy, jakým způsobem je možné ji převádět. Ačkoli blankosměnka ještě není platnou směnkou a závazek v ní obsažený je pouze potenciální, lze tuto listinu i tento „závazek“ převádět na další osoby ještě před vyplněním bílých míst blankosměnky, a to způsoby charakteristickými pro směnku úplnou, tj. rubopisem, popř. postoupením pohledávky. Důvod je zřejmý: pokud by se blankosměnka v budoucnu transformovala na směnku úplnou, je žádoucí, aby všechny její převody, jakož i jiná právní jednání v souvislosti s blankosměnkou učiněná, měly oporu ve směnečném právu. Pokud však z blankosměnky není vůbec patrné, který (potenciální) cenný papír z hlediska převoditelnosti představuje, bude se analogicky dle ustanovení čl. I §11 odst. 1 ZSŠ považována za cenný papír převoditelný rubopisem, přičemž pozdější změna na rekta směnku není přípustná. I převody blankosměnky jsou ve své podstatě potenciální. Pokud by blankosměnka nebyla nikdy vyplněna, chybí jejím převodům právní základ, pokud by však doplněna byla, stala by se platnou směnkou a stejně tak její převody by byly v souladu se směnečným právem platné.⁵⁵

4.3.1 Smlouva o vyplnění blankosměnky

S blankosměnkou je spojeno právo jejího majitele chybějící údaje vyplnit, tzv. právo vyplňovací. Bez existence tohoto práva by pro věřitele použití blankosměnky postrádalo smysl. Toto právo je akcesorické, a to pouze ke konkrétní blankosměnce.

---

⁵⁵ Srov. Kovařík, Z., op. cit. sub. 19, s. 77-78.

Není přitom do blankosměnky inkorporované, je tedy možný jeho zánik, přestože existence listiny trvá, např. dohodou. Díky své akcesorické povaze však zaniká vždy spolu se zánikem blankosměnky, tzn. že „*se nemůže toto právo ani prekludovat, ani se promlčet, pokud existuje listina, která má být podle vyplňovacího práva doplněna*“.⁵⁶ I dispozice vyplňovacím právem je těsně závislá na dispozici blankosměnkou samotnou.

Smlouva o vyplnění blankosměnky patří mezi smlouvy nepojmenované, avšak směnečná teorie ji dobře zná jako smlouvu zakládající majitelovo vyplňovací právo a určující podmínky vyplnění blankosměnky. Zákonný podklad má tato úmluva v čl. I §10 ZSŠ, ze kterého vyplývá, že směnka, která při vydání nebyla úplná (tj. blankosměnka), by měla být vyplněna určitým ujednaným způsobem.

Za éry dualismu závazkových právních vztahů představovaného dnes již neplatnými normami zákoníků občanského a obchodního (zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník a zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník) byly nepojmenované smlouvy podrobovány zkoumání, souvisí-li takováto právní aktivita s podnikáním subjektu či nikoli. Vzhledem k tomu, že rekodifikovaný občanský zákoník přinesl jednotný právní rámec pro právní vztahy obchodního i neobchodního rázu, ztratilo toto rozdělení význam, a nově tedy není třeba zkoumat poměr tohoto právního jednání k podnikatelské činnosti zúčastněných osob.⁵⁷ Smlouvu o vyplnění (zajišťující) blankosměnky lze tedy bez váhání zařadit pod právní režim obecné právní úpravy smluv obsažené v rekodifikovaném občanském zákoníku.

Podobně jako smlouvu o zajištění směnkou lze i ujednání o vyplnění zajišťovací blankosměnky začlenit do textu jiné smlouvy, ať již se jedná o smlouvu zakládající příčinný vztah, smlouvy týkající se jiných směnečných jednání (např. smlouva o převodu směnky) nebo právě i smlouvu směnečnou. Smlouvu o vyplnění blankosměnky lze však samozřejmě zakotvit i do samostatné listiny, neboť tato smlouva bezpochyby samostatná je a na ostatních smlouvách výše uvedených je svým vznikem, trváním i zánikem nezávislá, byť spolu přirozeně věcně souvisí. Z toho vyplývá potřeba

---

⁵⁶ Srov. Kovařík, Z., op. cit. sub. 19, s. 78.

⁵⁷ To platí samozřejmě pouze pro právní vztahy vzniklé po nabytí účinnosti rekodifikace soukromého práva, tj. 1. 1. 2014 a později.

ji také samostatně posuzovat, a to i přes její případné začlenění do textu jiné smlouvy. Stejně tak je nutné odděleně posuzovat i případné důvody neplatnosti těchto smluv.⁵⁸

Smlouva o vyplnění blankosměnky poskytuje majiteli blankosměnky, jak již bylo řečeno, konkrétní oprávnění blankosměnku určitým způsobem vyplnit. Mezi stranami přitom musí být jasné a nesporné, které údaje jsou záměrně vynechávány pro následné doplnění. Pokyny k vyplnění blankosměnky jsou (za souhlasu potenciálního dlužníka ze směnky, tj. osoby, která se podepisuje na blankosměnku) obsahem smlouvy o vyplnění blankosměnky a jsou převážně určovány funkcí, kterou má v daném právním vztahu směnka plnit. Je-li tedy blankosměnka použita jako zajišťovací právní instrument, pravidla pro její vyplnění obsažená ve vyplňovací smlouvě by měla tuto skutečnost odrážet.

Tato dohoda musí vykazovat jistou míru určitosti. Pochopitelně nelze budoucnost blankosměnky odhadnout s naprostou přesností (kdyby to tak bylo, bylo by použití blankosměnky namísto úplné směnky vlastně zbytečné)⁵⁹, nicméně budoucí vývoj vzájemných právních vztahů stran je třeba alespoň nějakým způsobem předpovědět, protože smlouva o vyplnění blankosměnky nesmí být příliš vágní. Alespoň přibližným odhadem jsou tak vytvořeny intervaly pro splatnost, směnečnou sumu, popř. další chybějící údaje na směnce, kteréžto informace poskytnou osobě podepsané na blankosměnce alespoň přibližnou představu o tom, jak budou bílá místa blankosměnky případně doplněna.

Je-li blankosměnka použita pro zajištění pohledávky, jsou často vynechány v textu směnky především výše peněžité sumy a údaj splatnosti. Obvyklé je pak určení vyplnění výše směnečného penízu pomocí obecného označení jeho součástí. To znamená, že se strany dohodnou na tom, že směnečná suma bude doplněna podle aktuální výše nesplaceného nominálu zajištěné pohledávky a jejího příslušenství ve formě úroků. Konkrétní částku vyčíslí majitel blankosměnky při vyplňování bílých míst blankosměnky. Příslušenství přitom nemusí ještě vůbec existovat; pro případ,

---

⁵⁸ Srov. Kovařík, Z., op. cit. sub. 19, s. 79.

⁵⁹ Kovařík, Z.: Vznik, podstata a zánik práva vyplnit blankosměnku. Právní rozhledy, 2007, č. 1, s. 10. Kovařík zde uvádí: "Právě nejistota o tom, jak se bude směnkou zajištěný závazek vyvíjet v budoucnu, to znamená do doby, kdy by bylo namístě se prostřednictvím zajišťovací směnky uspokojit, vede účastníky zajišťovacích směnek k tomu, že sáhnou po možnosti vydat ji v neúplné podobě, tj. jako blankosměnku."

že by však vzniklo, je majitel blankosměnky oprávněn tuto částku do chybějícího údaje výše směnečné sumy zahrnout. Splatnost zajišťovací směnky je vhodné stanovit ve smlouvě o vyplnění blankosměnky ve spojitosti se splatností kauzální pohledávky, konkrétně až po okamžiku, kdy tato splatnost nastane. Osoba podepsaná na blankosměnce pak může s poměrně velkou pravděpodobností předvídat dobu vyplnění blankosměnky jejím majitelem a – pokud taková situace nastane – očekávat, že proti ní může být nyní již úplná zajišťovací směnka uplatněna.⁶⁰

Na okraj nutno poznamenat, že pokud je na směnce podepsaná osoba odlišná od osoby dlužníka ze zajištěné pohledávky, nemusí být nezbytně tak dokonale obeznámená se stavem zajištěné pohledávky jako dlužník. Je na ní, aby si s kauzálním dlužníkem ujednala, že bude o vývoji příčinného vztahu informována, aby tak ujednání o vyplnění blankosměnky mělo informativní hodnotu i pro ni.

Smlouva o vyplnění blankosměnky jakožto smlouva inominátní nemá předepsanou formu, je zde však požadavek bezprostřednosti udělení vyplňovacího práva potenciálním dlužníkem majiteli blankosměnky. To platí pro všechny potenciální směnečné dlužníky, kteří se podepsali na blankosměnku. Je přitom irelevantní, jakým způsobem to bude právně ošetřeno: „*bud' budou všichni účastni jedné smlouvy o vyplnění, anebo bude uzavřena s každým smlouva zvlášť*“⁶¹.

Zásada bezprostřednosti udělení vyplňovacího oprávnění je prolomena z logiky věci u převodu blankosměnek. Osud vyplňovacího práva následuje z principu akcesoričnosti listinu, která má být vyplněna. Je tedy bez dalšího v nezměněné podobě převáděno na dalšího majitele spolu s blankosměnkou.⁶²

Je-li uzavřeno k jedné blankosměnce více smluv o jejím vyplnění, pak existuje i pluralita vyplňovacích práv k blankosměnce. Majitel blankosměnky by neměl dopustit, aby si jednotlivá vyplňovací práva příliš odporovala, jinak by mu hrozilo nebezpečí ve formě důvodných námitek některého z ostatních dlužníků.⁶³

---

⁶⁰ Srov. Kovařík, Z., op. cit. sub. 19, s. 82-83.

⁶¹ Kovařík, Z., op. cit. sub. 19, s. 84.

⁶² Srov. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 9. 2008, sp. zn. 29 Odo 1407/2006, publikovaný v Soudní judikatura č. 5/2009, s. 389.

⁶³ Srov. Kovařík, Z., op. cit. sub. 19, s. 83.

5. Předmět a rozsah zajištění zajišťovací směnkou

Předmětem zajištění zajišťovací směnky je příčinná pohledávka. Pohledávka z obligačního vztahu, jenž byl příčinou vzniku zajištění v podobě zajišťovací směnky, může vykazovat různý stupeň svého vývoje. Zajišťovací směnkou lze totiž zajistit nejen kauzální pohledávku již existující, ale i pohledávku budoucí. Směnka v tomto případě konvertuje co do své povahy od funkce uhrazovací k funkci zajišťovací.⁶⁴ Kauza, kterou směnka – typicky abstraktní cenný papír – svým použitím pro zajištění pohledávky do jisté míry získává, přitom není žádným způsobem ovlivněna tím, že kauzální obligační vztah ještě nevznikl. Mělo by ale být oběma stranám zřejmé, jaký závazek bude příčinný vztah představovat a jaký závazek bude tedy zajišťovací směnka zajišťovat. To, že je zajišťovací směnka vystavena dříve, než vznikl příčinný závazkový vztah, neposkytuje dlužníkovi důvodnou námitku nedostatku kauzy zajišťovací směnky, pokud ten zajišťovací směnku za tímto účelem emitoval; taková námitka by byla přípustná pouze, pokud by pohledávka, jež měla být směnkou zajištěna, vůbec nevznikla.⁶⁵

Budoucí příčinná pohledávka nejenom že může vzniknout až po vystavení zajišťovací směnky, ale přípustný je její vznik dokonce až poté, co směnka je (popř. byla) jako zajišťovaný instrument již použita k zajištění jiné příčinné pohledávky.⁶⁶

Obrácený sled těchto právních jednání (tj. vznik zajišťované pohledávky předchází emisi zajišťovací směnky) je bez problémů úplně. Nic nebrání tomu, aby již existující předmětnou pohledávku věřitel zajistil pomocí zajišťovací směnky i dlouhou dobu poté, co vznikl mezi stranami příčinný vztah. Jsem přesvědčena, že se tomu tak děje velmi často. Lze si totiž snadno představit situaci, kdy věřitel

---

⁶⁴ Srov. Traurig, P.: Převod zajišťovací směnky. Právní rádce, 2009, č. 3, s. 27. Traurig k tomu dodává, že „tato praxe je častější v mezinárodním obchodě, kdy prodávající požaduje po kupujícím vystavení zajišťovací směnky ještě před podpisem smlouvy“.

⁶⁵ Srov. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 1. 2009, sp. zn. 5 Cmo 487/2008, publikovaný v Soudní rozhledy č. 2/2010, s. 59-60.

⁶⁶ Srov. Chalupa, R., op. cit. sub. 6, s. 58.

přistoupí k zajištění závazku směnkou, ačkoliv dosud takového kroku nebylo díky řádnému splácení dluhu zapotřebí.

Je-li zajišťována pohledávka již existující, může se také stav zajišťované pohledávky různit dle toho, zda tato pohledávka již dosáhla dospělosti či nikoli. *„Nejčastější model je takový, že zajišťovací směnka je využita k zajištění pohledávky, která teprve vznikne v budoucnu, méně často, ale nikoli jen ojediněle se zajišťovací směnkou zajišťují již existující nesplatné pohledávky; povahu zajišťovací směnky však má i taková směnka, která je vystavena za účelem zajištění již existující splatné pohledávky.“*⁶⁷

Předmětem zajištění zajišťovací směnky navíc nemusí být pouze jediná příčinná pohledávka. Ani ze současné judikatury nevyplývá, že by takových zajištěných pohledávek nemohlo být více. Naopak, jde o jev poměrně častý.

Povinnost, jejíž splnění je zajištěno zajišťovací směnkou, se vyznačuje konkrétností. Taková povinnost se stala konkrétním předmětem zajištění zajišťovací směnkou a dle judikatury není možné ji jednostranně zaměnit za povinnost jinou, byť by mezi účastníky existovaly další platné povinnosti, které by věřitele k použití dané zajišťovací směnky pro jejich zajištění sváděly. To platí i pro případ, že zajišťovaná povinnost zanikla, ať již jejím splněním dlužníkem nebo jiným způsobem, zatímco jiné povinnosti mezi účastníky existují i nadále.⁶⁸

V takovém případě, zanikla-li by zajišťovaná povinnost, zapůsobí navíc samá podstata zajišťovacích právních instrumentů, což platí i pro použití směnky jako nástroje zajištění. *„Je přitom v povaze zajišťovací směnky, že v případě, kdy zajištěná povinnost je splněna nebo zanikne jiným způsobem, není dlužník věřiteli z kauzální pohledávky již nic povinen platit ani na směnku.“*⁶⁹

Záměna pohledávky, která je předmětem zajištění zajišťovací směnkou, za jinou je však samozřejmě možná ujednáním směnečného dlužníka a směnečného věřitele. Je přitom nepodstatné, zanikla-li původně zajišťovaná pohledávka, nebo jde-li o vůli stran stále existující předmět zajištění nahradit jiným. Pokud by změna předmětu zajištění

---

⁶⁷ Chalupa, R., op. cit. sub. 6, s. 58.

⁶⁸ Srov. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne ze dne 18. 1. 2000, sp. zn. 5 Cmo 332/1999, op. cit. sub. 17.

⁶⁹ Op. cit. sub. 17.

dohodou nebyla možná, bylo by to v rozporu se zásadou smluvní autonomie, která protkává celé soukromé právo a která byla rekonstrukcí občanského zákoníku ještě posílena.

Při této záměně zajištěných povinností „*ve své podstatě jde o změnu původní směnečné smlouvy, a je tedy nezbytné, aby se na této změně shodly obě strany – je nutná jejich dohoda o takové změně původní smlouvy.*“⁷⁰ Konkrétní povinnost, která je zajišťována zajišťovací směnkou a která je určena mimosměnečným ujednáním, může být zaměněna tedy pouze jiným mimosměnečným ujednáním účastníků.

Znovu je namístě zdůraznit přednosti písemného ujednání stran o zajišťovací povaze směnky i případné změně předmětu zajištění zajišťovací směnky, zvláště když uvážím, že se platby spojené se splněním zajišťované povinnosti na zajišťovací směnku většinou nijak neznají.⁷¹ Neformální ujednání totiž otevírá prostor pro zneužití zajišťovací směnky, a to i jen pouhým popřením zajišťovacího účelu emitované směnky nepoctivě jednající osobou.

Zajištění pohledávky směnkou zásadně zahrnuje kromě jistiny zajišťované pohledávky také příslušenství této pohledávky⁷². Rozsah zajištění ovšem může být podobně jako výše zmíněný předmět zajištění změněn smluvním ujednáním stran, a to v podobě zúžení rozsahu zajištění i jeho rozšíření.⁷³ „*Zúžení rozsahu zajištění zajišťovací směnkou lze uskutečnit v několika podobách; pohledávku je přípustné zajistit pouze do určitého limitu, z předmětu zajištění může být vyňato příslušenství zajištěné pohledávky nebo část příslušenství. Nad obvyklý rámec může směnka zajišťovat smluvní sankce, které nemají povahu příslušenství pohledávky (například smluvní pokutu).*“⁷⁴

---

⁷⁰ Op. cit. sub. 17.

⁷¹ Srov. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne ze dne 18. 1. 2000, sp. zn. 5 Cmo 332/1999, op. cit. sub. 17.

⁷² Dle rekonstruovaného ObčZ představuje příslušenství pohledávky úroky, úroky z prodlení a náklady spojené s uplatněním této pohledávky (srov. §513 ObčZ).

⁷³ Srov. Chalupa, R., op. cit. sub. 6, s. 58.

⁷⁴ Chalupa, R., op. cit. sub. 6, s. 58.

6. Směnečné rukojemství

Směnečné rukojemství neboli aval je významným instrumentem směnečného práva. Na rozdíl od věcných zajišťovacích právních nástrojů, jako je např. zástavní právo, je povaha tohoto zajišťovacího instrumentu osobní, váží se na osobu. Tato osobní povaha „*spočívá v tom, že se jedná o závazek, na základě kterého je v případě nesplnění zajištěné pohledávky k plnění veden směnečný rukojmí*“⁷⁵.

Ačkoli pojem směnečné rukojemství napovídá společné znaky s obecným ručením, ZSŠ upravuje právní postavení osoby avala, tedy osoby ručící za zaplacení směnky (ať již za celý směnečný peníz nebo pouze pro jeho určenou část) odlišně od obecné úpravy ručení. Obecný právní institut ručení měl své místo v předchozí právní úpravě a rekodifikací soukromého práva byl s určitými nepatrnými změnami převzat.⁷⁶ Rekodifikace opouští koncepci vzniku obecného ručení jednostranným písemným prohlášením ručitele a nově je potřeba, aby věřitel ručitele přijal. Ke vzniku ručení je tedy třeba souhlasu věřitele; není-li udělen, věřitel po ručiteli nemůže náhradní plnění požadovat. Z nově účinné právní úpravy je však patrné, že podstata ručení zůstává i nadále subsidiární. Závazek, který učinil ručitel, nastupuje až v okamžiku, kdy dlužník věřiteli svůj dluh řádně a včas nesplní (srov. §2018 odst. 1 ObčZ). V tomto aspektu tkví největší odlišnost obecného ručení a ručení směnečného.

Dle ustanovení čl. I §32 odst. 1 ZSŠ je směnečný rukojmí „*zavázán jako ten, za koho se zaručil*“. Z této dikce je patrné, že postavení směnečného rukojmí je odvozeno od postavení osoby, za kterou se zavázal. Od postavení avaláta (osoby, za kterou je na směnce přejímána záruka), se tedy odvíjí, zda bude aval v postavení dlužníka přímého či nepřímého. V této souvislosti by asi bylo vhodné připomenout, že zákon sice doporučuje uvedení této osoby ve směnečném prohlášení a ponechává přitom na avalovi, za kterého ze směnečných dlužníků, je-li jich více, se zaručí. Nicméně v případě, že by tak směnečný rukojmí neučinil, stanoví nevyvratitelnou právní domněnku, že je záruka přejímána za osobu výstavce (srov. čl. I §31 odst. 4 ZSŠ).

⁷⁵ Chalupa, R.: Zákon směnečný a šekový: komentář. Část 1, Směnky. 2 vydání. Praha: Linde, 2006, s. 286.

⁷⁶ Srov. Eliáš, K. a kol., op. cit. sub. 1, s. 793.

Směnečné rukojemství v sobě zahrnuje značnou výhodu pro věřitele ze směnečné pohledávky oproti ručení v obecných občanskoprávních vztazích. S ohledem na podkapitulu 1.3 této práce, zabývající se specifičností povahy zajišťovací směnky jako zajišťovacího instrumentu, lze totiž v případě právní konstrukce směnečného rukojemství spatřovat určitou paralelu prolomení zásady akcesority a subsidiarity zajišťovacích instrumentů.

Toto prolomení subsidiárního charakteru, vyplývající z ustanovení čl. I §47 odst. 1 ZSŠ, spočívá ve skutečnosti, že poté, co je aval na směnce podepsán, řadí se *ex lege* mezi solidárně zavázané dlužníky. Věřitel se tak může s požadavkem na plnění ze směnky obrátit na směnečného rukojemčího přímo a nikoli až subsidiárně, nezaplatí-li avalát.

Směnečné rukojemství se samozřejmě týká i směnky se zajišťovací funkcí. Také u zajišťovací směnky je případný aval pro věřitele přínosem. V případě, dojde-li na fázi, v níž věřitel po marném uplynutí lhůty pro řádné a včasné plnění z příčinného vztahu může požadovat plnění ze směnky, nepřináší zajišťovací směnka věřiteli „pouze“ výhodu rychlejšího a snadněji dosažitelného vymožení pohledávky ze směnky, ale objevuje se zde navíc další osoba, solidárně s dlužníkem zavázaná za splnění dluhu, od které věřitel může směnečný peníz požadovat.

Díky avalu tak můžeme zajišťovací směnku považovat za skutečně vynikající zajišťovací instrument, samozřejmě za předpokladu bonitních dlužníků.

Dojde-li na to, že směnečný věřitel bude požadovat plnění po avalistovi a ten mu po předložení směnky proplatí směnečný peníz dle svého rukojemského prohlášení, postavení jednotlivých účastníků se změní následovně. Směnečný věřitel byl uspokojen, zcela nebo zčásti, ať již se jednalo o jednoduchou směnečnou pohledávku kvůli její uhrazovací funkci, nebo se domáhal plnění ze směnky zajišťovací poté, co mu nebyla příčinná pohledávka (zajištěná směnkou) zaplácena řádně a včas. Avalista, který splnil dluh, za který se ve směnce zaručil, stává se sám oprávněnou osobou ze směnky. Dle ZSŠ nabývá práv ze směnky proti avalátovi a také proti všem osobám, jenž jsou této osobě směnečně zavázáni (srov. čl. I §32 odst. 3 ZSŠ), tj. všichni „*přímí dlužníci a z nepřímých dlužníků jeho předchůdci. To se týká i avalistů těchto osob, neboť ty mají stejné postavení*“⁷⁷.

---

⁷⁷ Kovařík, Z., op. cit. sub. 39, s. 151.

Směnečné rukojemství není jediným směnečným jednáním, které věřiteli ze směnky přináší výhodu dalších směnečných dlužníků, a tím i lepší zajištění návratnosti pohledávky z dané směnky. Podpisy indosantů i podpisy příjemců působí taktéž jako zajištění ve prospěch věřitele ze směnky. ZSŠ dále nabízí uvedení tzv. „podpůrné adresy“ na směnce a podpis čestného příjemce, rovněž se zajišťovacími účinky pro věřitele.⁷⁸

---

⁷⁸ Srov. Kovařík, Z., op. cit. sub. 39, s. 49.

7. Využití zajišťovací směnky

Věřitel příčinné pohledávky zajištěné směnkou může za předpokladu rozumného ekonomického jednání využít zajišťovací směnku zásadně dvěma způsoby. Předpokládáme-li, že je jeho jednání vedeno snahou dosáhnout uspokojení pohledávky prostřednictvím náhradního, zajišťovacího nástroje, v tomto případě reprezentovaného zajišťovací směnkou, může směnečný věřitel zajišťovací směnku buď uplatnit vůči směnečnému dlužníkovi, popř. avalistovi nebo zajišťovací směnku prodat.⁷⁹

Směnka jako právní institut se vyvinula, jak již bylo řečeno, jako platební instrument a jako takovou ji také ustanovil zákonodárce. Směnka zajišťovací tak nemá samostatnou zákonnou úpravu, což platí i pro její využití, tj. zmíněné uplatnění zajišťovací směnky a její prodej.

Při využití směnky jako zajišťovacího instrumentu musí zákonitě existovat určité limity. Jelikož je směnka jako instrument zajišťovací velice často používána v právní praxi, aniž by existovala její zákonná právní úprava, jsou tyto limity určovány judikaturou a jurisprudencí.

V podkapitole 1.3 této práce se věnuji modifikaci zásad akcesority a subsidiarity zajišťovacích instrumentů, ke které dochází v případě zajišťovací směnky z důvodu kolize podstaty vztahů směnečných a podstaty závazkových vztahů zajišťovacích. Svůj dopad má tato modifikace především právě na fázi využití zajišťovací směnky.

Aby byla zajišťovací směnka využita řádně a takovým způsobem, aby zájmy směnečného věřitele nemohly být jeho nesprávným postupem ohroženy, musí mít směnečný věřitel na zřeteli, že ačkoli je jeho směnečná pohledávka abstraktní povahy, zajišťovací funkce jí dodala i akcesoritu a subsidiaritu, byť v modifikované formě. Jednoduše se dá říci, že by směnečný věřitel měl přistupovat ke směnce, jako by oplývala plnou akcesoritou i subsidiaritou jako každý obecný zajišťovací právní instrument.

Pokud se touto direktivou směnečný věřitel řídit nebude, nebude se jednat se o řádné využití zajišťovací směnky a směnečný věřitel se vystavuje nebezpečí, že budou vzneseny relativní námitky od směnečných dlužníků.

---

⁷⁹ Srov. Chalupa, R., op. cit. sub. 6, s. 60.

7.1 Uplatnění zajišťovací směnky

Rozhodne-li se věřitel zajišťovací směnku využít tak, že ji uplatní proti směnečnému dlužníkovi, nesmí ji uplatnit, aniž by zde existovala zajištěná pohledávka, tato zajištěná pohledávka by ještě nebyla soudně vymahatelná, popř. směnečný věřitel by nebyl zároveň věřitelem zajištěné pohledávky, chce-li, aby toto uplatnění zajišťovací směnky bylo řádné.⁸⁰

Požadavek existence zajištěné pohledávky v okamžiku uplatnění směnky směnečným věřitelem má své opodstatnění. Pokud by totiž zajištěná pohledávka neexistovala, ztratila by smysl existence zajišťujícího právního nástroje. Podstatou použití směnky jako zajištění není, aby se směnečný věřitel domohl vyššího plnění, než by byl oprávněn nabýt ze zajištěné pohledávky; výhody, které zajišťovací směnka směnečnému věřiteli přináší, jsou většinou pouze procesněprávní. Pokud směnečnému věřiteli nenáleží ze zajištěné pohledávky nic (zajištěná pohledávka zanikla nebo vůbec nikdy neexistovala), nemůže se zákonitě domáhat náhradního plnění ze směnky, která v tomto vztahu slouží jako zajišťovací instrument. V takovém případě by směnečný věřitel obcházel smysl existence tohoto právního prostředku.

Jiná situace by však nastala v případě, že by zajištěná pohledávka sice nezanikla, ale došlo by k jejímu promlčení, takže by dále existovala jen jako naturální obligace. Na povinnost zaplatit uplatněnou zajišťovací směnku by tato skutečnost sama o sobě žádný vliv neměla.⁸¹

Rovněž nebude stačit, bude-li sice zajištěná pohledávka formálně existovat, nicméně bude například ve výši pouze nepatrné, v prudkém kontrastu s výší směnečného penízu. *„Má-li být uplatnění zajišťovací směnky řádným výkonem směnečného práva, musí být v okamžiku uplatnění směnky směnečná pohledávka splatnou zajištěnou pohledávkou ve výši, ve které je zajišťovací směnka uplatňována.“*⁸²

---

⁸⁰ Srov. Chalupa, R., op. cit. sub. 6, s. 78.

⁸¹ Srov. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2011, sp. zn. 29 Cdo 1270/2010., kterým navazuje na svá dřívější rozhodnutí - na Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2010, sp. zn. 29 Cdo 1181/2009, publikovaný v Soudní judikatura č. 11/2010, s. 169 a Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 8. 2010, sp. zn. 29 Cdo 985/2009.

⁸² Chalupa, R., op. cit. sub. 6, s. 58.

Není-li rozsah zajištění smluvně upraven odlišným způsobem, výše této splatné zajištěné pohledávky je tvořena vedle jistiny zajištěné pohledávky také příslušenstvím této pohledávky. Zajišťovací směnka přitom vykazuje značnou flexibilitu, když umožňuje poměr nominální výše zajištěné pohledávky a jejího příslušenství v uplatňované výši měnit. To znamená, že pokud je například zajištěná jistina pohledávky dlužníkem postupně splácena, ale zároveň roste příslušenství zajištěné pohledávky, uplatňovaná výše se nezmění.⁸³

Není-li zajišťovaná pohledávka s úspěchem vymahatelná soudní cestou, směnečný věřitel by si neměl pomoci tím, že tuto skutečnost obejde pomocí zajišťovací směnky. Uplatnitelnost zajištěné pohledávky přitom nespočívá pouze v její splatnosti, nýbrž také v její neúčinnosti v případě existence odkládací podmínky. Před splněním takové podmínky nelze soudně vymáhat zajištěnou pohledávku, natož pak náhradní plnění ze zajišťovací směnky. Zajištěná pohledávka není uplatnitelná před soudem také v situaci, kdy dlužník z tohoto zajišťovaného vztahu není v prodlení s jejím uspokojením, bez ohledu na to, je-li tato pohledávka již splatná a nepodmíněná, neboť splatnost pohledávky a prodlení dlužníka s jejím uspokojením nemusejí vždy nastat ve stejném okamžiku.⁸⁴

Excesivním uplatněním zajišťovací směnky by rovněž byla situace, v níž zajišťovací směnku uplatňuje osoba odlišná od věřitele zajištěné pohledávky. Pokud by majitel zajišťovací směnky nebyl s věřitelem zajištěné pohledávky totožný, popíralo by toto uspořádání smysl zajišťovacího prostředku, který v měl daném vztahu zajistit náhradní uspokojení věřitele zajištěné pohledávky v případě, že dlužník neplní z tohoto závazku dobrovolně.

Jestliže je majitelem zajišťovací směnky jiná osoba než věřitel předmětné pohledávky, jedná se pravděpodobně o osamostatnění zajišťovací směnky jakožto negativní následek nikoli řádného postupu směnečného věřitele.

Na okraj však musím zmínit, že je možné si představit i poměrně komplikovanou konstrukci, která by umožňovala přisoudit plnění směnečného penízu z krycí směnky třetí osobě. Pokud by strany použily zajišťovací směnku cizí v její nezredukované podobě, přičemž věřitel zajišťované pohledávky by zastával roli

---

⁸³ Srov. Chalupa, R., op. cit. sub. 6, s. 58.

⁸⁴ Srov. Chalupa, R., op. cit. sub. 6, s. 80.

výstavce, povinný ze smlouvy o zajištění směnkou roli směnečníka (a tedy přímého směnečného dlužníka) a třetí osoba roli remitenta, jakož i oprávněného ze smlouvy o zajištění směnkou⁸⁵, strany by tím použily zajišťovací směnku spíše jako prostředek k případnému vyrovnání svých jiných vzájemných vztahů (především vztahů mezi výstavcem a remitentem) než jako klasický prostředek zajišťovací.

Ačkoli by v případě takovéto konstrukce strany využily právní instrument, jenž zajišťovací směnka představuje, pro své účely poněkud odlišně, než jak je využíván obvykle, taková koncepce neodporuje zákonu, ani jej nijak neobchází, v souladu se zásadou legální licence proto není důvodu, proč ji označit za nikoli řádnou nebo dokonce nezákonnou. Lze uzavřít konstatováním, které jsem již použila v úvodu této práce, a to tím, že právní praxe je jednoduše velmi nápaditá.

Požadavek existence zajištěné pohledávky, požadavek její soudní vymahatelnosti i požadavek totožnosti majitele zajišťovací směnky s věřitelem zajištěné pohledávky vyplývají z účelu emise zajišťovací směnky. Tyto požadavky jsou projevem modifikované subsidiarity k zajišťované pohledávce, kterou směnka účelem svého vystavení získala. Uplatnění zajišťovací směnky se však kromě uvedených požadavků musí řídit i případnými ujednáními, kterými si účastníci – stranou textu zajišťovací směnky – sjednali zvláštní podmínky pro její uplatnění.⁸⁶

Všechny tyto nároky kladené na řádné uplatnění zajišťovací směnky, jsou pro právo poměrně specifické tím, že jejich nedodržení většinou není klasifikováno jako porušení právní povinnosti. Domnívám se, že vzhledem k frekvenci používání zajišťovacích směnek v České republice by bylo namístě alespoň některým otázkám souvisejícím se zajišťovací směnkou a především s jejím uplatňováním poskytnout oporu v podobě zákonné úpravy.

Majitel zajišťovací směnky je bez jakýchkoli pochyb vázán zákonem a obsahem předmětné směnky. Díky zajišťovacímu charakteru, který byl této směnce přisouzen, by však měl respektovat všechna pravidla spojená s nesměnečnou stránkou výkonu práv ze zajišťovací směnky (ta daná účelem vystavení směnky, jakož i ta vyplývající z mimosměnečného ujednání). Pokud tak činí, může si být jist, že jeho postup je řádný a jeho směnečné nároky nejsou ohroženy. Z uvedeného však vyplývá, že pokud jednu

---

⁸⁵ Srov. Kovařík, Z., op. cit. sub. 19, s. 26.

⁸⁶ Srov. Chalupa, R., op. cit. sub. 6, s. 77-78.

nebo i více z těchto směrnic nedodrží, není zcela automatické, že soud tento výkon směnečného práva shledá nehodným soudní ochrany, přestože tento postup při uplatnění zajišťovací směňky je excesivní a umožňuje směnečným dlužníkům vznést oprávněné námitky.⁸⁷

7.1.1 Splatnost směnečné pohledávky

S určitou výjimkou v případě použití blankosměňky je splatnost směnečné pohledávky zásadně určena textem směňky. ZSŠ dokonce ve svém úvodním ustanovení o směnce stanoví údaj splatnosti ve svém taxativním výčtu podstatných náležitostí směňky.

Přestože je informace o splatnosti podstatnou náležitostí směňky, nelze tvrdit, že bez tohoto údaje taková listina nemůže být platnou směňkou. Údaj splatnosti může být v textu směňky vyjádřen různými způsoby pomocí výslovné doložky splatnosti, avšak absentuje-li, stanoví ZSŠ pro tento případ právní fikci směňky splatné na viděnou (srov. čl. I §2 odst. 2 ZSŠ a čl. I §76 odst. 2 ZSŠ).

„Den splatnosti má pro směňku význam zcela zásadní, neboť tímto dnem směnečný platební závazek dospívá. Dnem splatnosti vzniká majiteli právo požadovat plnění podle směňky, předtím se (s výhradou postihu před splatností) nemůže účinným způsobem domáhat po dlužníkovi zaplacení směnečné sumy.“⁸⁸

Odvažuji se tvrdit, že pokud je směňka použita jako zajišťovací instrument, stává se v teoretickém smyslu plnohodnotně dospělou až tehdy, lze-li ji využít řádně proti směnečnému dlužníkovi. Tedy až v okamžiku, kdy zajišťovaná pohledávka není dlužníkem z tohoto příčinného vztahu uspokojena řádně a včas. Teprve tehdy, neexistují-li ovšem další mimosměnečná ujednání týkající se využití směňky, která by mohla využití zajišťovací směňky modifikovat a která je třeba taktéž respektovat, je možné zajišťovací směňku považovat za skutečně dospělou.

Splatnost směňky úzce souvisí s povinností směňku předložit (prezentovat) směnečnému dlužníkovi, o níž pojednávám v následující podkapitole této práce. Přitom záleží na tom, jakým způsobem je splatnost směňky koncipována. ZSŠ upravuje čtyři způsoby vystavení směňky s ohledem na její splatnost, přičemž jiná doba

⁸⁷ Srov. Chalupa, R., op. cit. sub. 6, s. 77.

⁸⁸ Kovařík, Z., op. cit. sub. 39, s. 161.

splatnosti než uvedená v zákoně, popř. splatnost postupná by způsobila neplatnost směnky.

Zákon v první řadě připouští směnku vystavenou na viděnou, jež je splatná při předložení. Zákonodárce omezil časové rozmezí, v němž má být směnka vystavená na viděnou předložena, stanovením jednoroční prezentační doby. Tato doba však může být výstavcem upravena. Stejně tak může výstavce určit den, před kterým být směnka předložena nesmí (srov. čl. I §34 ZSŠ).

Další možnosti vystavení směnky⁸⁹ se vážou na konkrétní den, ve kterém se předmětná směnka stane splatnou. Také zde existuje souvislost s prezentací směnky směnečnému dlužníkovi, kterou musí směnečný věřitel učinit v poměrně krátké lhůtě tří pracovních dnů (resp. dne platebního a dvou prezentačních dnů).

V souvislosti s otázkou splatnosti směnky je vhodné zmínit také možnost prolongace směnky. Změna okamžiku splatnosti po emisi směnky, ať již vystavené jakýmkoli účelem, v zásadě možná je. Přímo sice v ZSŠ upravena není, použije se na ni však obecné ustanovení čl. I §69 ZSŠ o změnách textu směnky. Splatnost směnky je změněna přímo v textu směnky, přičemž nové znění zavazuje v souladu s principem právní jistoty pouze osoby, které směnku podepsaly až po této změně.

Samozřejmě je možné také mimosměnečné ujednání směnečného věřitele a směnečného dlužníka oddalující povinnost směnečného dlužníka směnečnou sumu vyplatit, zavazuje však pouze účastníky takové dohody, čímž je tato prolongace směnky v případě plurality účastníků směnečných vztahů značně omezená.⁹⁰

7.1.2 Prezentace zajišťovací směnky a její protestace

Není vůbec vzácným jevem, když směnka, směnku emitovanou za účelem zajištění nevyjímaje, často mění svého majitele, a to i poté, co již nabyla splatnosti. Směnečný dlužník, vzhledem k tomu, že neexistuje povinnost mu převedení směnky oznamovat, nemusí vždy vědět, kdo je aktuálně majitelem směnky a kdo mu tedy směnku v okamžiku její dospělosti může předložit k placení.

---

⁸⁹ Vedle směnky vystavené na viděnou (splatné při předložení) může být směnka splatná v určitý den nebo v určitý čas po datu vystavení nebo po viděné.

⁹⁰ Srov. Kovařík, Z., op. cit. sub. 19, s. 163-164.

Z praktických důvodů je proto konstrukce úhrady směnečného dluhu koncipována odlišně od většiny ostatních soukromoprávních dluhů; směnečný dluh patří mezi dluhy odnosné. Majitel směnky⁹¹ si musí pro řádné uplatnění směnky plnění ze směnky kvalifikovaně vyžádat, a to osobním předložením směnky přímému směnečnému dlužníkovi. Teprve poté vzniká konkrétnímu směnečnému dlužníkovi, kterému byla směnka prezentována, označovanému také jako prezentát, povinnost zaplatit směnečný peníz. V případě vlastní směnky je touto osobou výstavce, v případě směnky cizí jde o směnečníka (a to bez ohledu na to, zda směnku akceptoval). Samozřejmě se to týká i jejich směnečných rukojmích, jelikož jejich postavení je od avalátů odvozeno.⁹²

Aby prezentace směnky proběhla způsobem, který neohrozí práva majitele směnky vůči postihovým dlužníkům, je třeba dodržet určité náležitosti. Řádně směnku prezentovat může pouze legitimovaný držitel směnky, a to v určený čas a v určeném místě. Navíc, vzhledem k tomu, že majitel směnky, jak již bylo výše řečeno, nemusí být vždy prezentátovi znám, musí právoplatný držitel směnky prokázat, že je oprávněn plnění své směnečné pohledávky vymáhat, přičemž pouze originál předmětné směnky je dostatečným důkazem tohoto tvrzení.⁹³

Obecně lze říci, že otázky spojené s prezentací a případnou protestací zajišťovací směnky se více méně řídí obecnou právní úpravou směnek. „*I pro směnky plnění zajišťovací funkci bezzbytku platí povinnost směnku v prezentační lhůtě (§34 ZSŠ) nebo při splatnosti (§38 ZSŠ) předložit*“⁹⁴, kteréžto povinnosti se majitel směnky nemůže nijak zprostit. Dle ustanovení §74 čl. I ZSŠ není přístupný ani žádný odklad (tzv. *respiro*), ať již zákonný či soudcovský.

Pokud by se podle toho majitel směnky nezařídil a povinnosti prezentovat směnku by nedbal, důsledky by pro něj byly neveselé, byť ne nutně zcela fatální.

---

⁹¹ Zatímco předložit směnku k akceptaci může prakticky kdokoliv, k předložení směnky k placení je kompetentní pouze její právoplatný majitel, popř. jiná osoba majitele směnky zastupující. Dle Kotáskova komentáře ZSŠ jsou přípustné i další osoby v postavení obdobném, jako je majitel směnky - např. indosatři z prokuraindosamentu nebo ze zástavního rubopisu – srov. Kotásek, J, op. cit. sub. 12, s. 193-195.

⁹² Srov. Kotásek, J, op. cit. sub. 12, s. 193-195.

⁹³ Srov. Chalupa, R., op. cit. sub. 6, s. 71.

⁹⁴ Kovařík, Z., op. cit. sub. 19, s. 45.

Jelikož prezentace směnky je jedním ze zachovávacích úkonů⁹⁵, opomenutím povinnosti předložit směnku (přímému) směnečnému dlužníku v zákonné lhůtě by došlo automaticky k zániku závazků všech směnečných dlužníků nepřímých a majitel směnky by od nich tudíž plnění ze směnky již nemohl požadovat. Je samozřejmě možné, že svou směnečnou pohledávku majitel směnky vymůže již na dlužníkovi přímém, popř. na jeho avalistovi.

Zákon nicméně z povinnosti prezentace směnky přece jen stanoví určité výjimky, které se na směnku zajišťovací vztahují ve stejné míře jako na jakoukoli jinou směnku. Směnku není potřeba prezentovat směnečnému dlužníkovi v případě, že zde již figuruje jiný zachovávací úkon v podobě protestu pro nepřijetí. Funkce povinné prezentace směnky, tj. zachování směnečného postihu vůči nepřímým směnečným dlužníkům, je tudíž za takové situace nadbytečná, a proto je umožněno předložení směnky z obvyklého postupu směnečného věřitele vypustit. Další výjimka je projevem odstranění tvrdosti zákona, kdy zákon stanovuje prodloužení zákonné lhůty v případě zásahu vyšší moci, která zabránila včasné prezentaci směnky.

V případě, že dlužník ze zajištěné pohledávky a dlužník směnečný jsou rozdílné osoby, může se směnečný věřitel dočkat plnění ze zajišťovací směnky již od tohoto přímého směnečného dlužníka. V případě totožnosti prezentáta s dlužníkem ze zajištěné pohledávky není nijak překvapivé, nedojde-li po předložení zajišťovací směnky k jejímu zaplacení, vzhledem k tomu, že předtím tento směnečný dlužník odepřel plnění ze zajištěné pohledávky, díky čemuž se majiteli zajišťovací směnky plně otevřela cesta pro vymáhání pohledávky směnečné⁹⁶.

Každopádně, nebyla-li zajišťovací směnka po svém předložení směnečnému dlužníkovi zaplacená, vzniká majiteli zajišťovací směnky právo směnečného postihu vůči dlužníkům nepřímým⁹⁷.

Existují určité okolnosti, za kterých může majitel zajišťovací směnky nabýt tato postihová práva již před splatností zajišťovací směnky, což v případě výkonu

---

⁹⁵ *Zachovávací úkon* je pojmem teorie směnečného práva, v ZSŠ se tento pojem nevyskytuje. Přesto si troufám předpokládat, že bude postupem času nahrazen pojmem *zachovávací (právní) jednání* v souladu s rekodifikovaným soukromým právem, které zásadně opouští pojem *právní úkon* a nahrazuje jej pojmem *právní jednání*.

⁹⁶ Přesto však má majitel směnky povinnost tomuto směnečnému dlužníkovi směnku předložit.

⁹⁷ Tj. indosanti, trasant, jejich avalisté, čestný příjemce.

směnečného práva vůči přímým směnečným dlužníkům není v žádném případě přípustné. Kromě případu odepření akceptace směnky se jedná o situace související s pravděpodobnou nedostačující solventností směnečného dlužníka (srov. čl. I §43 odst. 2 ZSŠ), kterýmžto ustanovením ZSŠ zmírňuje hrozící nebezpečí ohroženým zájmům směnečného věřitele.

Aby práva proti postižným dlužníkům ze směnky skutečně nezanikla, je za situace, kdy směnka nebyla po předložení zaplacená, třeba ještě dalšího zachovávacího úkonu v podobě protestu pro neplacení⁹⁸, což platí i pro směnku zajišťovací. „*Směnečný protest je kvalifikované osvědčení směnečné nouze.*“⁹⁹ Má formu veřejné listiny, což tomuto důkazu o včasných krocích směnečného věřitele, marně učiněných vůči směnečnému dlužníkovi, propůjčuje větší váhu a presumpci správnosti.

Opomenutí protestace, případně zmeškání zákonných lhůt k protestaci, má za následek zánik směnečných práv vůči nepřímým dlužníkům ze směnky. Směnečné právo však nabízí směnečnému věřiteli možnost vyhnout se takovému formalismu a situaci si usnadnit pomocí směnečné doložky. Doložka „bez protestu“ nebo doložka stejného významu se v zajišťovacích směnkách objevuje poměrně často. Jelikož je to především věřitel, kdo si diktuje podmínky zajištění příčinné pohledávky, prosadí použití této doložky, čímž se vyhne povinnosti směnku protestovat i časové prodlevě, která provází vyhotovení protestní listiny, a sníží riziko ztráty postihových práv. Protože pořízení protestu – veřejné listiny – provázejí určité náklady, které hradí směnečný věřitel¹⁰⁰, je někdy tato doložka na směnce vyznačena slovy „bez útrat“.

Uplatnit zajišťovací směnku může směnečný věřitel také prostřednictvím započtení pohledávky. Započtení pohledávky však nepatří mezi směnečně právní jednání upravované ZSŠ, nemůže tudíž nahradit předložení směnky dlužníkovi ani plnit funkci zachovávacího úkonu. Přesto je jako obecný institut občanského práva použitelný pro vyrovnání jiných vzájemných pohledávek.¹⁰¹ I rekodifikovaný občanský zákoník převzal institut započtení z předchozí úpravy, viz §1982 an. ObčZ.

---

⁹⁸ ZSŠ upravuje také protest pro nepřijetí pro případ, že byla odepřena akceptace směnky směnečníkem.

⁹⁹ Kotásek, J, op. cit. sub. 12, s. 283.

¹⁰⁰ Náhradou těchto nákladů však bývá ve většině případů později povinován směnečný dlužník.

¹⁰¹ Srov. Chalupa, R., op. cit. sub. 6, s. 71.

Podání žaloby u soudu platí taktéž za uplatnění zajišťovací směnky. Právní následky spojené s předložením směnky k placení přitom nastávají okamžikem doručení směnečného platebního rozkazu se stejnopisem směnečné žaloby směnečnému dlužníku.¹⁰² Směnečný věřitel tímto způsobem přeskočí fázi prezentace, jakož i případné protestace. Snadno představitelný je tento postup v situaci, je-li směnečnému věřiteli zcela zřejmé, že dlužník ze směnky svůj dluh ze směnky nezaplatí, popř. je-li pro směnečného věřitele obtížné směnečného dlužníka vyhledat kvůli předložení směnky. Častá je tato praxe v bankovníctví, kde banka jako směnečný věřitel směnečného dlužníka sama nevyhledává, aby splnila svou povinnost zajišťovací směnku prezentovat, ale rovnou podá směnečnou žalobu, přičemž úkol najít dlužníka připadá soudu.

7.1.3 Vyplnění zajišťovací blankosměnky

Aby mohla být směnka řádně a úspěšně předložena směnečnému dlužníkovi k placení, musí být směnkou úplnou. Byla-li tedy původně blankosměnkou, je k řádnému předložení směnky zapotřebí, aby majitel blankosměnky využil vyplňovací právo, které mu poskytuje smlouva o vyplnění blankosměnky a zaplnil bílá místa blankosměnky. Zda bude blankosměnka vůbec doplněna na úplnou směnku a uplatněna, je ponecháno zcela na majiteli blankosměnky. Přestože by byly splněny všechny podmínky kladené smlouvou o vyplnění blankosměnky a (jedná-li se o zajišťovací blankosměnku) i všechny podmínky kladené smlouvou o zajištění směnkou, není majitel blankosměnky chybějící údaje doplnit povinen, ale pouze oprávněn.

Pokud jde o blankosměnku vydanou za účelem zajištění, její nevyplnění nemůže v žádném případě ohrozit právo věřitele na uspokojení z kauzální pohledávky.¹⁰³ Všechny zajišťovací právní nástroje jsou koncipovány jako možnost věřitele hojit se prostřednictvím náhradního právního institutu, není-li plněno ze zajištěného závazkového vztahu, nikoli jako povinnost.

---

¹⁰² Srov. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 6. 2010, sp. zn. 29 Cdo 998/2009. Shodně také Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 12. 2001, sp. zn. 29 Cdo 1937/2000, publikovaný v Soudní judikatura č. 2/2002, s. 37. a Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 3. 2003, sp. zn. 29 Cdo 483/2002.

¹⁰³ Srov. Kovařík, Z., op. cit. sub. 19, s. 85.

V případě, že se však majitel blankosměnky rozhodne své vyplňovací právo k blankosměnce využít, listina se stává vyplněním blankosměnky úplnou směnkou, a to s účinky *ex tunc*. Na všechna právní jednání učiněná ve spojitosti s blankosměnkou v její nevyplněné podobě, a to od počátku existence této listiny, je tak třeba pohlížet z hlediska směnečného práva tak, jako by se celou dobu trvání listiny jednalo o směnku kompletní.

Vyplnění vynechaných údajů v blankosměnce by se mělo řídit podmínkami, které jsou sjednány v dohodě o vyplnění blankosměnky. Respektuje-li majitel blankosměnky tato pravidla, není možné, aby tímto postupem ohrozil své zájmy. Nebyla-li však blankosměnka doplněna dle ujednání o jejím vyplnění, není taková směnka sice automaticky neplatná, ale směnečnému dlužníkovi se díky tomu nabízí možnost vznést relativní námitku nesprávného vyplnění směnky. Taková námitka by přitom nemohla být za žádných okolností úspěšná, pokud by majitel byl při nabývání směnky v dobré víře (srov. čl. I. § 10 ZSŠ).

V případě, že je nesprávným způsobem vyplněna směnečná suma, je na tuto skutečnost pohlíženo specifickěji. V případě, že majitel vyplní údaj směnečné částky nižší, než bylo ujednáno, nejde fakticky ani právně vůbec o vadné vyplnění. Je jednoduše pochybením majitele směnky, že své vyplňovací právo nevyužil v plné výši. Naproti tomu, je-li doplněná částka vyšší, než povoluje smlouva o vyplnění blankosměnky, pokládá se za nesprávně vyplněnou pouze suma správnou sumu převyšující.¹⁰⁴

„Je nutno také poznamenat, že směnku by mohl vyplnit nejen majitel listiny, ale také ten, kdo má k listině určité právo. Zejména to platí tam, kde tak nemůže učinit majitel sám, nebo je nutno mu v přístupu k listině dokonce zabránit. Blankosměnku mohl by doplnit správce konkursní podstaty v případě, kdy její majitel je úpadcem. Mohl by tak učinit správce dědictví v případě, kdy majitel směnky zemřel a není ještě znám dědic. Mohl by ji vyplnit soud, pokud by blankosměnka byla zabavena při mobiliární exekuci a kdy by bez vyplnění nebylo možno ji uplatnit, zpeněžit a podobně. Všechny tyto osoby ovšem také musí postupovat podle ujednání, jímž byl vázán ten, kdo uzavřel smlouvu o vyplnění směnky.“¹⁰⁵

¹⁰⁴ Srov. Kovařík, Z., op. cit. sub. 19, s. 89, 92.

¹⁰⁵ Kovařík, Z., op. cit. sub. 19, s. 86.

Jakmile osoba k tomu oprávněná vyplní chybějící údaje v blankosměnce, dochází tím ke konzumaci vyplňovacího práva, které tímto okamžikem zaniká.¹⁰⁶ Doplněný údaj již není možné později z titulu vyplňovacího práva měnit, resp. později lze text (nyní již kompletní) směňky měnit pouze s ohledem na ustanovení čl. I §69 ZSŠ. V duchu lidové slovesnosti „co je psáno, to je dáno“ je bohužel vyplňovací právo zkonsumováno i tehdy, vyplní-li blankosměnku osoba k tomu neoprávněná.

Průběh prezentace a následný proces případné protestace směňky v případě, že směňka předložená směnečnému dlužníkovi není řádně a včas zaplacená, je pro směňku, která byla dříve blankosměnkou zcela totožný jako pro směňku již v úplné podobě emitovanou.

7.1.4 Promlčení nároku ze zajišťovací směňky

Majitel zajišťovací směňky by si měl být již při sjednávání zajištění své pohledávky vědom nebezpečí, které na něj číhá v podobě promlčení směnečných nároků, a podle toho se řídit. Pokud by například s ohledem na uspořádání vztahů účastníků existovala možnost, že dojde k uplynutí promlčecí doby u práv ze směňky před promlčením zajištěné pohledávky, nebo dokonce před splatností zajištěné pohledávky, byl by takový zajišťovací instrument krajně nespolehlivý. Promlčením se směnečná pohledávka stává naturální obligací, a tudíž zůstává možnost, že se směnečný věřitel plnění ze (zajišťovací) směňky dočká, avšak jeho vyhlídky jsou mizivé.

Velmi elegantně se lze s tímto rizikem vypořádat prostřednictvím použití zajišťovací blankosměňky spolu s rozumně sjednanou smlouvou o jejím vyplnění. Majitel blankosměňky, ve které absentuje údaj splatnosti, si díky této skutečnosti může – v mezích vyplňovacího oprávnění – nastavit počátek běhu promlčecí lhůty sám dle vývoje kauzálního vztahu.

Protože ZSŠ institut promlčení upravuje jen v malém rozsahu, je třeba na některé aspekty promlčení práv ze směňky aplikovat subsidiární právní úpravu

---

¹⁰⁶ Srov. Kovařík, Z., op. cit. sub. 19, s. 87-88.

občanského zákoníku (tj. §609 an. ObčZ).¹⁰⁷ Nicméně, některým otázkám promlčení se ZSŠ věnuje a upravuje je na rozdíl od obecné úpravy poměrně specificky.

Promlčecí lhůty lze s ohledem na úpravu ZSŠ dělit na ty, které se týkají směnečných práv přímých¹⁰⁸ (promlčecí doba tříletá) a ty které se týkají směnečných práv postižních, které se dále dělí dle toho, zda jde o postih v prvním stupni (promlčecí doba jednorozční) nebo postih rembursní (promlčecí doba šestiměsíční).¹⁰⁹

K promlčecím lhůtám je na okraj nutno zmínit, že i v případě úpravy stávající bude (obdobně jako tomu bylo v předchozí právní úpravě) při uznání směnečného dluhu platit obecná právní úprava občanského zákoníku, která promlčecí lhůtu prodlužuje na deset let (srov. §639 ObčZ).

Promlčecí doba směnečné pohledávky a promlčecí doba pohledávky zajištěné jsou na sobě vzájemně nezávislé. Tuto skutečnost odráží i rozhodnutí Nejvyššího soudu, které říká, že po dobu směnečného řízení (a tedy při stavění promlčecí doby směnečné pohledávky) se běh promlčecí doby k uplatnění zajištěné pohledávky nestaví.¹¹⁰

7.2 Prodej zajišťovací směnky a její osamostatnění

Pokud by se osoba oprávněná ze směnky rozhodla uspokojit svou zajištěnou pohledávku náhradním způsobem ve formě prodeje zajišťovací směnky, neměla by ani v takovém případě obcházet zajišťovací povahu zajišťovací směnky. Při respektování účelu emise zajišťovací směnky by prodejem zajišťovací směnky především nemělo dojít k tzv. osamostatnění zajišťovací směnky od zajištěné pohledávky.

K osamostatnění zajišťovací směnky lze dojít třemi způsoby. „*Osamostatnění zajišťovací směnky je takový převod zajišťovací směnky nebo zajištěné pohledávky,*

---

¹⁰⁷ Srov. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. 20 Cdo 1898/2012.

¹⁰⁸ Přímá práva přitom svědčí majiteli, kterému nebyla směnka přijata nebo uhrazena, avalistovi, který směnku proplatil, čestnému příjemci, který směnku uhradil, těm, kdo směnku zaplatili postihem, nebo i těm, kterým byla jako rimesa bez placení vydána po započtení. Srov. Kovařík, Z.: Zákon směnečný a šekový. Komentář. 4. doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 195.

¹⁰⁹ Srov. Kovařík, Z., op. cit. sub. 108, s. 195. Též srov. čl. I §70 ZSŠ.

¹¹⁰ Srov. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2002, sp. zn. 25 Cdo 1839/2000, publikovaný v Soudní judikatura č. 10/2002, s 813.

případně obou těchto předmětů právních vztahů, jehož důsledkem je oddělení směnečného věřitele od věřitele zajištěné pohledávky.“¹¹¹

Nejprve bych se ráda stručně věnovala osamostatnění zajišťovací směnky převodem samotné zajištěné pohledávky. Postoupit zajištěnou pohledávku samostatně, tj. bez směnky, která ji zajišťuje, je možné a směnečnému dlužníkovi nezbývá, než se v případě uplatnění této směnky bránit kauzálními námitkami.¹¹² To však platí pouze pro případ, že převod samotné zajištěné pohledávky není zakázán smluvním ujednáním stran. Pokud by byl převod zajištěné pohledávky bez současného převodu zajišťovací směnky smluvně zakázán a přesto by k němu věřitel učinil kroky, byl by tento převod neplatný s ohledem na porušení smluvní povinnosti.¹¹³

Cílem této podkapitoly je především analyzovat osamostatnění zajišťovací směnky z hlediska jejího prodeje, tj. převodu zajišťovací směnky bez současného převodu zajištěné pohledávky. Možnost osamostatnění zajišťovacího prostředku od jím zajištěného závazku je totiž poměrně nestandardní. I občanský zákoník, v souladu s předchozí právní úpravou¹¹⁴, stanovuje, že nástroje zajištění přecházejí na nabyvatele spolu s převáděnou zajištěnou pohledávkou (srov. §1880 ObčZ). Zajištění prostřednictvím směnky je však bezesporu specifické. V první řadě lze argumentovat tím, že rekodifikovaný ObčZ ho mezi instrumenty zajištění neřadí. Především je však třeba připomenout, že příčinou automatického přechodu zajištění spolu s pohledávkou je především akcesorita zajišťovacích právních nástrojů, která je u zajišťovací směnky silně modifikována.

Osamostatnění zajišťovací směnky je tedy možné rovněž. Pokud díky prodeji zajišťovací směnky dostane možnost zajišťovací směnku uplatnit vůči směnečnému dlužníkovi osoba od věřitele zajištěné pohledávky odlišná, byl takový postup původního směnečného věřitele bezpochyby excesivní, protože však ZSŠ ohledně osamostatnění

---

¹¹¹ Chalupa, R., op. cit. sub. 6, s. 86.

¹¹² Srov. Traurig, P., op. cit. sub. 64, s. 28.

¹¹³ Srov. Chalupa, R.: Ochrana směnečných dlužníků před zneužitím zajišťovací směnky. Daňová a hospodářská kartotéka, 2009, č. 19, s. 23.

¹¹⁴ Srov. Eliáš, K. a kol., op. cit. sub. 1, s. 760.

zajišťovací směnky od pohledávky mlčí, nelze označit toto (nepochybně nesolidní) jednání za vysloveně nezákonné.¹¹⁵

Osamostatnění zajišťovací směnky významným způsobem ohrožuje postavení směnečného dlužníka, a to dokonce ještě více, než při nikoli řádném uplatnění zajišťovací směnky (viz výše), při kterém se dlužník ze směnky může bránit relativními námitkami. Takový prodej zajišťovací směnky, který by vedl k osamostatnění směnky od zajišťované pohledávky, může mít totiž za určitých okolností za následek úplné zmaření možnosti úspěšného uplatnění dlužníkových námitek daných excesivním uplatněním zajišťovací směnky. Na druhou stranu, v některých případech se směnečnému dlužníkovi může naskytnout možnost uplatnění jiné námitky, a to námitky osamostatnění zajišťovací směnky.¹¹⁶ Nutno také zmínit nevylučitelnou možnost, že vůči jednomu dlužníkovi bude moci být uplatňována vedle směnečné pohledávky také pohledávka směnkou původně zajištěná (je-li ovšem dlužníkem ze směnky i ze zajištěné pohledávky).

Právní důsledky, které přináší osamostatnění zajišťovací směnky, se přitom mohou dotknout i většího počtu osob. Nevýhody plynou z osamostatnění zajišťovací směnky zejména směnečným dlužníkům, avšak může se zhoršit i postavení věřitelů, pokud se v důsledku osamostatnění zajišťovací směnky například objeví možnost uplatnění nové námitky, popř. i vícero námitek. Osoby, které se osamostatnění zajišťovací směnky tak či onak účastní, mohou pocítit dopad osamostatnění zajišťovací směnky i podstatně rozdílně. Velmi záleží na způsobu, jakým je zajišťovací směnka převáděna, jakož i na úmyslech osoby, která tak činí, popř. osoby, která směnku nabývá.¹¹⁷

Na rozdíl od výše zmíněného smluvního zákazu převodu samotné zajištěné pohledávky převod samotné zajišťovací směnky účinně zakázat nelze. Takové smluvní omezení dispozice směnečného věřitele se směnkou by totiž na platnost převodu nemělo

---

¹¹⁵ Srov. Chalupa, R., op. cit. sub. 6, s. 86-87.

¹¹⁶ Srov. Chalupa, R., op. cit. sub. 6, s. 85.

¹¹⁷ Srov. Chalupa, R., op. cit. sub. 6, s. 89-90. O důsledcích osamostatnění zajišťovací směnky včetně námitek směnečných dlužníků s tím spojených více pojednává Chalupa, R., op. cit. sub. 6, s. 91-98.

vliv.¹¹⁸ I v takovém případě však nelze než doporučit sjednání zákazu takového převodu. Směnečný věřitel by totiž sice zajišťovací směnku mohl převést na třetí osobu platně, avšak porušil by přitom svou povinnost ze smlouvy, takže by mohl být žalovatelný ohledně případné náhrady škody.¹¹⁹

---

¹¹⁸ Srov. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne ze dne 13. 7. 2004, sp. zn. 5 Cmo 242/2004, publikovaný v Právní rozhledy č. 10/2005, s. 337. Soud přitom zdůraznil, že se musí jednat o převod zajišťovací směnky učiněný v souladu s předpisy směnečného práva.

¹¹⁹ Srov. Chalupa, R., op. cit. sub. 113, s. 23.

8. Uplatnění směnečné pohledávky u obecného soudu a rozhodčího soudu

Není-li předložená směnka dobrovolně směnečným dlužníkem zaplacená, může majitel uplatnit svůj nárok ze směnky formou podání žaloby¹²⁰ místně a věcně příslušnému soudu. Dle ustanovení §9 odst. 3 písm. p) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále „OSŘ“), je přitom věcná příslušnost v první instanci pro rozhodování sporů ze směnek vlastní vždy soudům krajským. Místně příslušným je pak ten krajský soud, v jehož obvodu se nachází obecný soud účastníka (žalovaného). V případě uplatňování práv ze směnky je zde však místní příslušnost daná na výběr, takže příslušným soudem je také ten krajský soud, v jehož obvodu je platební místo směnky (srov. §85a OSŘ, §84 OSŘ a §87 odst. 1 písm. e) OSŘ).

Směnečné řízení může probíhat ve zkrácené i nezkrácené podobě. Zkrácené směnečné rozkazní řízení je zahájeno dnem, kdy soudu dojde žaloba (srov. §82 odst. 1 OSŘ), ve které žalobce navrhuje vydat směnečný platební rozkaz a ke které žalobce připojí originál směnky (srov. §175 odst. 1 OSŘ). V případě, že žalobce nenavrhne vydání soudního rozhodnutí formou směnečného platebního rozkazu nebo pokud nejsou splněny podmínky pro jeho vydání, probíhá uplatňování práv ze směnky v řízení nezkráceném.¹²¹

Primárním důvodem, proč je směnka v právním styku používána jako zajišťovací instrument, jsou výhody procesního charakteru, které směnečnému věřiteli přináší. Kromě nespornosti závazku, který je do zajišťovací směnky vtělen, jde především o rychlejší a snadnější vymožení směnečného nároku (v porovnání s nároky obecnými), které směnečnému věřiteli poskytuje právě rozkazní řízení směnečné.

---

¹²⁰ Právo ze směnky je třeba vždy uplatňovat prostřednictvím žaloby, nehledě na to, bude-li žalobce navrhopat vydání směnečného platebního rozkazu či nikoli. (srov. Kovařík, Z.: Uplatňování práv v souvislosti se směnkami a šeky v soudním řízení. Bulletin advokacie, 2000, č. 9, s. 44.)

¹²¹ Srov. Kovařík, Z.: Uplatňování práv v souvislosti se směnkami a šeky v soudním řízení. Bulletin advokacie, 2001, č. 1, s. 34. Kovařík k tomu zde dále uvádí: „Z širšího hlediska jde o nezkrácené směnečné řízení u odvozených práv týkajících se směnek, tj. vydání směnečných listin a vydání směnečného obohacení.“

Proto by nenavržení vydání směnečného platebního rozkazu v žalobě bylo nevyužitím předností směnky.

Rychlost zkráceného řízení spočívá zejména v tom, že směnečný platební rozkaz je soudem vydán jen po posouzení podmínek pro jeho vydání, tj. bez toho, aniž by bylo ohledně této věci nařízeno jednání a vedeno dokazování. Pokud by žalovaný nepodal včas námitky, jakožto zákonem stanovenou formu obrany proti směnečnému platebnímu rozkazu, směnečný platební rozkaz nabude po uplynutí lhůty k podání námitek právní moci (srov. §175 odst. 1 a 3 OSŘ) a žalobce tak v poměrně krátkém čase drží v ruce vykonatelný exekuční titul.

Avšak i v případě, že žalovaný námitky v dané patnáctidenní lhůtě podá, výhodnost zkráceného směnečného řízení, založeného na zásadách rychlosti a hospodárnosti řízení a především na principu koncentrace námitek¹²², neztrácí pro věřitele na významu. Právě posledně zmíněná zásada koncentrace směnečného rozkazního řízení je totiž zárukou, že se spor ze směnky nebude zbytečně prodlužovat vznášením dalších návrhů na dokazování, jak se to běžně děje v obecných civilních sporech.

V případě zajišťovací směnky se žalovanému nabízí kromě námitek směnečně formálních také námitky vyplývající ze zajišťovacího charakteru směnky. Především jde o situace, ve kterých směnečný věřitel nerespektuje účel, za nímž byla směnka vystavena či další mimosměnečná ujednání se směnečným dlužníkem sjednaná.

Pokud žalovaný podá včas odůvodněné námitky, nařídí soud k jejich projednání jednání. V rozsudku pak soud rozhodne, zda směnečný platební rozkaz zůstává v platnosti nebo zda je zrušen, popř. v jakém rozsahu (srov. §175 odst. 4 OSŘ).

V případě plurality účastníků na straně žalované se může stát (jelikož každý z žalovaných je odpovědný za podání svých vlastních námitek), že účinky pravomocného rozhodnutí nastanou vůči jednotlivým žalovaným rozdílně, a to podle toho, zda námitky podali či nikoliv.

„Přitom ovšem ani řádné námitky nevedou nikdy k eliminaci směnečného platebního rozkazu, ale mají jen ten účinek, že prozatím nemůže směnečný platební

---

¹²² Srov. Drápal, L.; Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 1170.

*rozkaz nabyt účinků pravomocného rozsudku, a tedy nelze jej zatím ani vykonat.*¹²³ Oproti odporu, který se jako opravný prostředek podává proti platebnímu rozkazu a způsobuje jeho okamžité zrušení, způsobuje podání námitek podaných proti platebnímu rozkazu směnečnému pouze odklad právní moci a vykonatelnosti tohoto rozhodnutí¹²⁴ (srov. §174 odst. 2 OSŘ a §175 odst. 4 OSŘ).

Majitel směnky může svůj směnečný nárok uplatnit formou podání žaloby u obecného soudu vždy, avšak v případě, že se strany rozhodly řešit vzájemný spor před rozhodčím orgánem a sjednaly si mezi sebou rozhodčí smlouvu, měl by tak učinit u soudu rozhodčího.¹²⁵

*„Rozhodčí smlouva může mít dvojí podobu (§2 odst. 3 RŘ). Jde především o tzv. rozhodčí doložku, již se strany dohodly při uzavírání nějaké smlouvy na tom, že všechny v budoucnu vzniklé právní spory vyplývající z této smlouvy (z touto smlouvou založeného právního vztahu) budou namísto soudu předloženy rozhodčímu orgánu. Druhou variantu představuje tzv. smlouva o rozhodci. Tu strany uzavírají až po vzniku právního sporu a slouží alternativnímu řešení právě a jen tohoto vzniklého sporu.“*¹²⁶ Praktičtější se mi jednoznačně jeví rozhodčí doložka uzavíraná v době právního míru (u zajišťovací směnky může být součástí např. směnečné smlouvy). V době, kdy již mezi stranami vyvstal spor, je vůle stran na něčem se dohodnout bezpochyby menší.

V právní praxi je časté žalovat jednou žalobou nejen směnečného dlužníka, ale i jeho případná směnečná rukojmí. V případě, že je se směnečným dlužníkem uzavřena rozhodčí doložka, bylo by nepochybně vhodné uzavřít tuto i s jeho avalisty. Tím jsou eliminovány jejich případné námítky týkající se toho, že nejsou stranou smlouvy o rozhodčí doložce, a tudíž rozhodčí orgán, který je příslušný k projednání věci jejich avaláta, k rozhodování o jejich sporu příslušný není.

---

¹²³ Kovařík, Z.: Uplatňování práv v souvislosti se směnkami a šeky v soudním řízení. Bulletin advokacie, 2000, č. 10, s. 15.

¹²⁴ K tomu též srov. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 8. 2012, sp. zn. 20 Cdo 7/2012.

¹²⁵ Pokud majitel směnky přesto podá žalobu u soudu obecného, je na žalovaném, aby vznesl námitku existence platné rozhodčí smlouvy, jinak je věc projednána v občanském soudním řízení (srov. §106 OSŘ).

¹²⁶ Winterová, A. a kol: Civilní právo procesní. 5. aktualizované vydání doplněné o předpisy evropského práva. Praha: Linde, 2008, s. 697.

Závěr

Celý rekodifikovaný občanský zákoník prolíná zásada dispozitivnosti (srov. §1 odst. 2 ObčZ), která dle mého názoru vytváří větší prostor pro rozvoj závazkově právních vztahů. S rozvojem obligačních vztahů se dá očekávat i vyšší frekvence používání právních instrumentů k jejich zajištění. Odvážuji se proto predikovat častější používání i zajišťovací směnky, a to jak v podnikatelské sféře, tak i mimo ni.

S hojnějším využíváním určitého právního instrumentu souvisí i zvýšená četnost případů jeho zneužití. V případě použití směnky jako zajišťovacího instrumentu tomu přispívá navíc skutečnost, že tento specifický instrument není zákonem upravený, resp. je upravený jen ve směnečné rovině, tj. pouze v obecných souvislostech bez vazby na její zajišťovací charakter. Považovala bych tudíž za vhodné, kdyby byl zajišťovací směnce poskytnut alespoň minimální zákonný rámec, mimo jiné také vzhledem k tomu, že již dnes dominuje v České republice používání směnek, jejichž charakter je zajišťovací¹²⁷.

Při absenci právní úpravy je nutno tuto problematiku sledovat ve světle aktuální judikatury. Ačkoli je tedy cílem této práce řešení především hmotně právních aspektů zajišťovací směnky, nemohla jsem zcela opomenout ani prvky procesněprávní. Věnovala jsem se však této otázce pouze v omezeném rozsahu, a to především proto, že v procesní fázi se rozdíl mezi směnkou uhrazovací a směnkou zajišťovací prakticky stírají. Soudní řízení je pro oba typy směnek, až na nuance, které jsem se snažila postihnout, jednotné.

Při studiu podkladů pro tuto diplomovou práci jsem postupně došla k závěru, že téměř každá kapitola této práce v sobě skrývá širokou škálu zajímavých souvislostí, podnětů k zamyšlení a dalšímu zkoumání. Pokud bych se jimi však měla rovněž zabývat, vedlo by to bezesporu k překročení stanoveného rozsahu diplomové práce.

---

¹²⁷ Srov. např. Kotásek, J., op . cit. sub. 12, s. 136. Taktéž op, cit. sub. 13.

Seznam zkratk

- ObčZ** zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- OSŘ** zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- RŘ** zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů
- ZŠ** zákon č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů

Seznam použité literatury a pramenů

Knižní literatura

Drápal, L., Bureš, J. a kol.: Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1579.

Eliáš, K. a kol.: Kurs obchodního práva – Obchodní závazky. Cenné papíry. 2. vydání, Praha: C.H.Beck, 1999, s. 542.

Eliáš, K. a kol.: Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vydání, Ostrava: Sagit, 2012, s. 1119.

Holeyšovský, M.: Zástavní právo, ručení, bankovní záruka a ostatní zajišťovací prostředky v podnikatelské, bankovní a právní praxi. Praha: Newsletter, 1994, s. 123.

Chalupa, R.: Zajišťovací směnka. Praha: Linde, 2009, s. 189.

Chalupa, R.: Základy směnečného práva. 2 vydání. Praha: Linde, 2008, s. 319.

Chalupa, R.: Zákon směnečný a šekový: komentář. Část 1, Směnky. 2 vydání. Praha: Linde, 2006, s. 623.

Kotásek, J.: Zákon směnečný a šekový. Komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. 420 s.

Kotásek, J., Pihera, V., Pokorná, J., Vitek, J.: Právo cenných papírů. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 264 s.

Kovařík, Z.: Přehled judikatury: Směnečná judikatura. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 190.

Kovařík, Z.: Směnka jako zajištění. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 128.

Kovařík, Z.: Směnka a šek v České republice. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1994, s. 509.

Kovařík, Z.: Zákon směnečný a šekový. Komentář. 4. doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 421.

Příbyl, Z.: Směnečné právo. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1994, s. 77.

Svobodová, V.: Směnka: Průvodce po slastech a strastech uživatele směnky. 1. vydání. Brno: ECON, 1994, s. 293.

Winterová, A. a kol: Civilní právo procesní. 5. aktualizované vydání doplněné o předpisy evropského práva. Praha: Linde, 2008, s. 751.

Časopisecká literatura

Chalupa, R.: Ochrana směnečných dlužníků před zneužitím zajišťovací směnky. Daňová a hospodářská kartotéka, 2009, č. 19, s. 23.

Kovařík, Z.: Uplatňování práv v souvislosti se směnkami a šeky v soudním řízení. Bulletin advokacie, 2000, č. 9, s. 43.

Kovařík, Z.: Uplatňování práv v souvislosti se směnkami a šeky v soudním řízení. Bulletin advokacie, 2000, č. 10, s. 11.

Kovařík, Z.: Uplatňování práv v souvislosti se směnkami a šeky v soudním řízení. Bulletin advokacie, 2001, č. 1, s. 34.

Kovařík, Z.: Vznik, podstata a zánik práva vyplnit blankosměnku. Právní rozhledy, 2007, č. 1, s. 10.

Krpata, P.: Promlčení směnečných práv a praktická aplikace §334 obchodního zákoníku. Právní rozhledy, 2001, č. 11, s. 551.

Traurig, P.: Převod zajišťovací směnky. Právní rádce, 2009, č. 3, s. 27.

Právní předpisy

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů

Soudní rozhodnutí

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 8. 2012, sp. zn. 20 Cdo 7/2012.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. 20 Cdo 1898/2012.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2011, sp. zn. 29 Cdo 1270/2010.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 8. 2010, sp. zn. 29 Cdo 985/2009.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 6. 2010, sp. zn. 29 Cdo 998/2009.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2010, sp. zn. 29 Cdo 1181/2009, publikovaný v Soudní judikatura č. 11/2010, s. 169.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 1. 2009, sp. zn. 5 Cmo 487/2008, publikovaný v Soudní rozhledy č. 2/2010, s. 59.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 9. 2008, sp. zn. 29 Odo 1407/2006, publikovaný v Soudní judikatura č. 5/2009, s. 389.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 3. 2008, sp. zn. 5 Cmo 5/2008, publikovaný v Soudní rozhledy č. 12/2008, s. 456.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 3. 2006, sp. zn. 29 Odo 280/2005, publikovaný v Soudní judikatura č. 8/2006, s. 630.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 7. 12. 2004, sp. zn. 5 Cmo 552/2003.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne ze dne 13. 7. 2004, sp. zn. 5 Cmo 242/2004, publikovaný v Právní rozhledy č. 10/2005, s. 337.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 4. 2004, sp. zn. 5 Cmo 87/2004.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne ze dne 17. 2. 2004, sp. zn. 5 Cmo 516/2003, publikovaný v Právní rozhledy č. 9/2005, s. 339.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 3. 2003, sp. zn. 29 Cdo 483/2002.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2002, sp. zn. 25 Cdo 1839/2000, publikovaný v Soudní judikatura č. 10/2002, s. 813.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 12. 2001, sp. zn. 29 Cdo 1937/2000, publikovaný v Soudní judikatura č. 2/2002, s. 37.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne ze dne 18. 1. 2000, sp. zn. 5 Cmo 332/1999, publikovaný v Právní rozhledy č. 7/2000, s. 322.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 5. 1998, sp. zn. 5 Cmo 14/1997, publikovaný v Soudní rozhledy č. 2/1999, s. 54.

Resumé

Cílem této diplomové práce je za pomoci odborné literatury a relevantní judikatury vymezit podstatu institutu zajišťovací směňky.

Co do systematiky je práce členěna do osmi kapitol. Úvodní kapitola se zabývá zajišťovacími instrumenty v obecných souvislostech. Předestírá hlavní změny, které nedávná rekodifikace soukromého práva přinesla závazkovému právu, především pak instrumentům sloužícím k zajištění závazků. Tato kapitola zmiňuje charakteristiky a funkce obecných zajišťovacích instrumentů a v návaznosti na to prezentuje směňku jakožto specifický druh zajišťovacího instrumentu.

Druhá kapitola je již zcela věnována směňce. Zkoumá funkce, které směňka v právních vztazích může plnit, zabývá se však především její funkcí zajišťovací. Obsahuje také podrobnější pojednání o smlouvě, která zakládá zajišťovací charakter směňky.

Kapitola třetí definuje nejen směňku, ale s ohledem na rekodifikaci soukromého práva se věnuje také otázce definice cenného papíru. Zařazuje směňku do systému cenných papírů a akcentuje zejména charakteristiky spojené s jejím převodem.

Čtvrtá kapitola rozvádí zákonný výčet formálních náležitostí směňky. Rozebírá jednotlivé druhy směňek, avšak pouze s ohledem na jejich zajišťovací funkci. Představuje institut blankosměňky včetně smlouvy o jejím vyplnění jako nezbytné součásti pro její existenci.

Navazující pátá kapitola se zabývá předmětem a rozsahem zajištění ve vztahu k zajišťovací směňce, zatímco šestá kapitola pojednává o směňečném rukojemství, přičemž zdůrazňuje praktické výhody, které směňečné rukojemství přináší směňečnému věřiteli z hlediska zajišťovací funkce směňky.

Kapitola sedmá věnuje velkou pozornost řádnému využití zajišťovací směňky, především pak jejímu uplatnění vůči směňečnému dlužníkovi. Stručně však nastiňuje i možnost jejího prodeje včetně nebezpečí jejího případného osamostatnění.

Tato práce se věnuje především hmotněprávním aspektům zajišťovací směňky, avšak závěrečná kapitola naznačuje i případný další vývoj vzájemných vztahů účastníků směňečných vazeb v rovině procesního práva.

Abstract

The aim of this diploma thesis is to determine the nature of the securing bill of exchange through the analysis of professional literature and relevant case law.

The thesis is composed of eight chapters. The first chapter deals with the issue of securing instruments in general. It presents the main amendments which have been brought to the law of obligations by the recent recodification of the private law, especially to the securing instruments. This chapter mentions the characteristics and functions of the general securing instruments. This is followed by the presentation of the bill of exchange as a specific type of the securing instrument.

The second chapter is completely devoted to the bill of exchange. It examines the functions of a bill of exchange in legal relations. This chapter also contains more detailed description of an agreement that provides the bill of exchange the disposition of the securing instrument. The following chapter not only defines the term bill of exchange but also concerns with the definition of security in view of the fact that this part of the law was amended by the recodification of the private law. This passage classifies the bill of exchange into the system of securities and emphasises especially the characteristics connected with its transfer.

Chapter four summarizes the formal requirements of the bill of exchange. It analyzes the individual classes of the bill of exchange, but it lays emphasis especially on its function as a securing instrument. This passage introduces the issue of the blank bill of exchange including an indispensable agreement about its completion. The following chapter five focuses on the object and the range of securing related to the securing bill of exchange, whilst chapter six examines aval and its advantages for the creditor with respect to the securing function of the securing bill of exchange.

The seventh chapter pays attention to the proper realization of the securing bill of exchange and it primarily highlights the exercise of the securing bill of exchange against the debtor. It also briefly presents the possibility of sale of the securing bill of exchange and includes connected risks of its potential gaining of independence.

This thesis is devoted primarily to the legal aspects of the bill of exchange with regard to the substantive law. However, the final chapter indicates also the potential development of mutual legal relations of the parties in connection with the procedural law.

Klíčová slova a název práce v anglickém jazyce

Název práce: Směnka jako zajišťovací instrument

Klíčová slova: směnka, zajišťovací instrument

Název práce v anglickém jazyce: Bill of exchange as a securing instrument

Key words: bill of exchange, securing instrument